

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1973 | ΑΡ. 22

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Η ΚΑΛΟΥΜΕΝΗ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ «ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ»

VI. ΣΥΝΟΨΙΣ

Τὰ συμπεράσματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης περὶ τῆς λεγομένης Β' Ἐπιστολῆς Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους παρέχομεν ἐν συνόψει κατωτέρω.

Οὐδεμία ἀμφισβήτησις ὑπάρχει σήμερον περὶ τοῦ ὅτι ἡ Β' λεγομένη Κλήμεντος δὲν εἶναι Ἐπιστολή, ἀλλ' Ὁμιλία, ἡ ἀρχαιότερα Ὁμιλία, ἣν ἔχομεν ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος τῆς Κορίνθου. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Hilgenfeld, ὅτι συγγραφεὺς ταύτης εἶναι ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὅστις ἐν τῇ νεότητί του εἶχε κάποτε κηρύξει ἐν Κορίνθῳ (Clem. Rom. Epist. 1876 p. XLIX), εἶναι ἀβάσιμος καὶ ἀνυπόστατος. Ἄλλ' ἐπίσης καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Harnack (ZKG I, 264ff) δι' ὄξυνουστάτων ἐπιχειρημάτων διατυπωθεῖσα ὑπόθεσις, ὅτι ἡ Ὁμιλία εἶναι δῆθεν ῥωμαϊκῆς προελεύσεως καὶ ὅτι πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὸν ὑπὸ τοῦ Ἐρμᾶ ("Op. II, 4, 3) ὀνομαζόμενον, ἀπὸ τὸν συγγραφέα τῆς Α' Ἐπιστολῆς Κλήμεντα, δὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῇ (Πρβλ. Overbeck ThLZ 1877 σ. 288). Ὁ Lightfoot δέχεται, ὅτι ἡ Ὁμιλία προῆλθεν ἐκ

Κορίνθου και εἰς τὴν Α' Ἐπιστολὴν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Πρὸς Κορινθίους» συνηνώθη. Βραδύτερον ἐθεωρήθη αὕτη ὡς Ἐπιστολή. Ὅτι τὸ ἔργον εἰς τὸν Β' αἰῶνα ἀνήκει, ἀποδεικνύει ἡ θέσις τοῦ συγγραφέως ἐντὸς τοῦ Κανόνος τῆς Κ.Δ. καὶ ἡ τοποθέτησις του ἐναντι τοῦ Γνωστικισμοῦ. Ὁ Harnack ἐδέχθη ὡς χρόνον συντάξεως τοῦ ἔργου μεταξύ 120-145. Ὁ Hilgenfeld τοποθετεῖ τὸ ἔργον εἰς μεταγενεστέραν κᾶπως ἐποχὴν, ἤτοι περὶ τὸ 180, ὃ δὲ Lightfoot οὐχὶ μετὰ τὸ 140. Ἐντελῶς μίαν νέαν ἀποκλίνουσαν θεωρίαν ἀνέπτυξεν ὁ Harnack (Chronologie S. 438 ff). Ἐδέχθη δηλ. ὅτι τὸ ἔργον εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Διογυσιου Κορίνθου (Εὐσ. Ἐκ. I. IV. 23,11) μνημονευομένη δευτέρα Ἐπιστολὴ τῆς Ῥωμαϊκῆς Κοινότητος πρὸς τὴν τῆς Κορίνθου. Ἄλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη προκαλεῖ καὶ μόνη μεγάλας δυσχερείας. Τὸ ἔργον δὲν εἶναι κᾶν Ἐπιστολή, ἀλλ' Ὀμιλία καὶ δὲν εἶναι κᾶν δυνατὸν νὰ μετατεθῆ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πάπα Σωτήρου (165-173), τοῦθ' ὅπερ θὰ ἔδει νὰ συμβῆ. Ἐπίσης τὰ ἐπιχειρήματα περὶ Ῥωμαϊκῆς προελεύσεως τῆς Ἐπιστολῆς εἶναι ἀσθενέστατα καὶ ἀνεπαρκῆ. Τὸ πιθανώτερον λοιπὸν εἶναι, ὅτι αὕτη συνετάγη ἐν Κορίνθῳ τὸ 130-140. Σημειωτέον, ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ συντάκτης τοῦ ἔργου, δὲν ὑπάρχουν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ἐν τοῖς Κανονικοῖς Εὐαγγελίοις. Φαίνεται, ὅτι ὁ σ. ἐγνώριζε τὸν Ματθαῖον καὶ τὸν Λουκᾶν, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸν Ἰωάννην. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου, χρησιμοποιεῖ οὗτος καὶ ἐξω-κανονικὰ ἔργα, ὅπως τὸ «Κατ' Αἰγυπτίους» Εὐαγγέλιον. Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι ἐκ τῶν 14 Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου οὐδεμίαν χρησιμοποιεῖ. Καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὁμιλεῖ ἐναντίον τῆς Ῥωμαϊκῆς προελεύσεως τοῦ ἔργου καὶ μάλιστα μεταγενεστέρως τῆς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Β' αἰ.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Τὸ Κατηχητικὸν καὶ οἱ Ἐφημέριοι

Τὰ πλεῖστα τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, ὡς γνωστὸν, στεγάζονται καὶ λειτουργοῦν ἐντὸς τῶν ἐνοριακῶν ναῶν. Ὁ λόγος οὗτος καθιστᾷ ἀπτήν τὴν πνευματικὴν ὑποχρέωσιν τῶν ἐφημερίων, ὅπως δεικνύουν τὸ πατρικὸν ἐνδιαφέρον των πρὸς αὐτά. Ἡ παρουσία τοῦ ποιμένου κατὰ τινα μαθήματα καὶ ὀλίγοι προτρεπτικοὶ λόγοι του, κατὰ τὰς περιστάσεις, εἶναι λίαν ὠφέλιμοι εἰς τοὺς μαθητάς, διότι ἐντυπώνουν εἰς τὰς τρυφερὰς ψυχὰς των τὴν αἴσθησιν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅτι, ὅπως κατὰ τὴν λατρείαν, οὕτω καὶ κατὰ τὴν κατήχησίν των βιώνουν τὴν ἐνωσίν των μὲ τὸν Χριστόν. Δυστυχῶς, ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ, ὅτι ἐφημέριοί τινες δεικνύουν ὡς πρὸς τὸ καθῆκόν των τοῦτο μικρὸν ἐνδιαφέρον, μὲ τὴν ιδέαν ὅτι τὸ Κατηχητικὸν δὲν εἶναι (ἰδική των δουλειά). Πρόκειται περὶ φαινομένου, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ λείπη.

Μὲ φωτεινὴν διάκρισιν

Ὁ καλὸς ποιμὴν, φωτιζόμενος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἔχει διάκρισιν εἰς τὸ ἔργον του. Δὲν φέρεται εἰς ὅλας τὰς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου του μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. Τὰς χειρίζεται ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐκάστη τελεῖ. Ἄλλοῦ εἶναι ἀυστηρὸς, ἄλλοῦ ἤπιος καὶ ἐπιεικής. Ἄλλοῦ ἐμπνέει τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ἄλλοῦ προβάλλει τὴν ἀγάπην καὶ μακροθυμίαν του. Χωρὶς αὐτὴν τὴν φωτεινὴν διάκρισιν, στόλισμα ἀληθὲς τοῦ καλοῦ ποιμένου, ἐπέρχονται ζημίαι, ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ ἀποκομισθῇ ὄφελος. Χρειάζεται λοιπὸν γνῶσις τοῦ χαρακτήρος καὶ τῶν περιστάσεων ἐκτίμησις ὀρθή, διὰ νὰ ἀντιμετωπίζεται κάθε πιστὸς μὲ ἐποικοδομητικὰ ἀποτελέσματα. Καὶ ἡ Θεία Χάρις ἔχει τὴν στρατηγικὴν καὶ τὴν τακτικὴν της, αἱ ὁποῖαι ἐκφράζονται εἰς τὸ ἔργον τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ Φιλόπτωχα Ταμεία

Μεταξὺ τῶν πρωτίστης σημασίας μεριμνῶν τοῦ ποιμένος εἶναι ἡ δαψιλῆς ἀνταπόκρισις εἰς τὴν ἐντολὴν τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. Χωρὶς ἔμπρακτον ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας ἀδελφούς, δὲν νοεῖται ἡ ἐνορία. Πρέπει λοιπὸν τὸ Φιλόπτωχον Ταμεῖον τῆς νὰ τρυγᾷ ἰδιαιτέρας φροντίδος, ὥστε πάντοτε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντεπεξέρχεται εἰς τὰς στοιχειώδεις τοῦλάχιστον ὑλικὰς ἀνάγκας τῶν ἀπόρων πιστῶν. Ἡ εὐθύνη αὕτη ἔγκειται κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν ἐφημέριον. Μὲ τὸ ἰδικόν του κῆδος, μὲ τὴν ἰδικὴν του προήν, μὲ τὴν ἰδικὴν του ἀκοίμητον μέριμναν, ἡ ἐνορία του θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδεικνύεται ὄντως κοινωνία ἀγάπης εἰς τὴν προᾶξιν. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι, παραλλήλως, ἡ ἀγάπη αὕτη θὰ ἐκφράζεται καὶ μὲ τὴν προσπάθειαν ἐξευρέσεως ἐργασίας εἰς ὅσους πιστοὺς θὰ ἠδύνατο νὰ ἐργασθοῦν, ἔχοντες τὴν ὑγείαν των καὶ κάθε ἄλλην προϋπόθεσιν πρὸς τοῦτο.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συνδρομήν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΕΝ Τῇ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

«Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν,
οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου»
(Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον).

Ὁ Χριστιανισμός, ὅταν δὲν παρεξηγῆται, δὲν περιορίζει τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν εἰς ἓνα νοσηρὸν θρησκευτικὸν μυστικισμόν, ἀποξενωμένον τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀλλὰ συναρτᾷ ταύτην πρὸς πάσας τὰς κοινωνικὰς πτυχὰς καὶ ἐκφάνσεις, καθ' ὅσον ἐμποτίζει, καθαγιάζει καὶ κατευθύνει ταύτας. Ὅθεν οἱ Χριστιανοὶ ζοῦν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἀποτελοῦν πνευματικῶς καὶ μυστικῶς «γένος ἐκλεκτὸν» καὶ «ἔθνος ἅγιον».

Ἡ πρὸς Διόγνητον ἐπιστολή, ἣτις πιθανῶς κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ β' αἰῶνος ἀπηυθύνθη πρὸς Διόγνητόν τινα, ζητήσαντα ἐκ τοῦ ἀγνώστου συγγραφέως πληροφορίας περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τοῦ βίου τῶν Χριστιανῶν, λέγει σχετικῶς, πρὸς τοῖς ἄλλοις, τὰ ἐξῆς, ἀποδιδόμενα εἰς νεοελληνικὴν μετάφρασιν: «Οἱ Χριστιανοὶ δὲν διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους οὔτε εἰς τὴν ἐπίγειον πατρίδα, οὔτε εἰς τὴν ὀμίλιαν, οὔτε εἰς τὰ ἔθιμα. Διότι οὔτε κατοικοῦν εἰς ξεχωριστὰς πόλεις, οὔτε χρησιμοποιοῦν κάποια ἀλλοιωμένην γλωσσικὴν διάλεκτον... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις ἑλληνικὰς καὶ βαρβάρους ἐκεῖ, ὅπου ἔτυχεν ὁ καθένας, καὶ ἀκολουθοῦντες τὰ ἐγχώρια ἔθιμα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν διατροφήν καὶ τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν, παρουσιάζουν τὴν κατάστασιν τῆς ζωῆς τῶν θαυμαστῆν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον. Κατοικοῦν ἰδιαιτέρας πατρίδας, ἀλλὰ ὡς περαστικοὶ ταξιδιωταί. Συμμετέχουν εἰς ὅλα ὡς πολῖται, καὶ ὅμως ὑπομένουν τὰ πάντα ὡς ξένοι· κάθε ξένη χώρα εἶναι πατρίς τῶν καὶ πᾶσα πατρίς θεωρεῖται ὡς ξένη χώρα. Γεννοῦν τέκνα· ἀλλὰ δὲν πετοῦν τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα γεννῶνται. Παραθέτουν συνηθισμένην τράπεζαν, ἀλλ' ὄχι κοινὴν (μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀμαρτίας). Εὐρίσκονται μέσα εἰς ὑλικὴν σάρκα, ἀλλὰ δὲν ζοῦν ζωὴν σαρκικὴν. Διαμένουν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ἔχουν τὸ πολίτευμά των εἰς τὸν οὐρανόν. Ὑπακούουν εἰς τοὺς καθωρισμένους νόμους, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδικὴν των ζωὴν νικοῦν τοὺς νόμους. Ἀγαποῦν ὅλους καὶ ὅμως διώκονται ἀπὸ ὄλους. Ἀγνοοῦνται καὶ καταδικάζονται· θανατώνονται καὶ ὅμως ζωογονοῦνται. Εἶναι πτωχοὶ καὶ ὅμως καθιστοῦν πλουσίους πολλούς. Στεροῦνται ἀπὸ ὅλα καὶ ὅμως ἔχουν ἐπάρκειαν

εις ὅλα. Περιφρονοῦνται καὶ μέσα εἰς τὰς ἀτιμώσεις των δοξάζονται· βλασφημοῦνται, καὶ ὅμως δικαιοῦνται. Ὑβρίζονται, καὶ ὅμως αὐτοὶ ἀπονέμουν τιμὴν. Ἐνῶ αὐτοὶ πράττουν τὸ ἀγαθόν, τιμωροῦνται ὡς κακοί· καθ' ὃν χρόνον τιμωροῦνται, χαίρουν ὡς ζωογονούμενοι. Ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καταπολεμοῦνται ὡς ἀλλόφυλοι καὶ καταδιώκονται ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας Ἑλλήνας, ἀλλ' ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τοὺς μισοῦν, δὲν ἤμποροῦν νὰ εἴπωσι τὴν αἰτίαν τῆς ἔχθρας».

Συνεχίζουσα ἡ πρὸς Διόγνητον ἐπιστολὴ τονίζει, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ τὴν ζωτικὴν ἐντελέχειαν, ἥτις ἐμψυχώνει τὸν ὀργανισμόν τῆς ἀνθρωπότητος: «Διὰ νὰ ὀμιλήσωμεν ἀπλᾶ, ὅ,τι εἶναι μέσα εἰς τὸ σῶμα ἢ ψυχὴ, αὐτὸ εἶναι μέσα εἰς τὸν κόσμον οἱ Χριστιανοί. Ἡ ψυχὴ εἶναι διεσκορπισμένη εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰς πόλεις τοῦ κόσμου. Κατοικεῖ μὲν εἰς τὸ σῶμα ἢ ψυχὴ, ἀλλὰ δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ σώματος· καὶ οἱ Χριστιανοὶ κατοικοῦν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου. Ἄορατος ἡ ψυχὴ φρουρεῖται μέσα εἰς τὸ ὄρατὸν σῶμα· καὶ οἱ Χριστιανοὶ γίνονται γνωστοὶ μὲν, διότι εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἡ θεοσέβεια αὐτῶν μένει ἀόρατος. Ἡ σὰρξ μισεῖ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν πολεμεῖ, ἂν καὶ δὲν βλέπεται καθόλου ἐξ αὐτῆς, διότι ἐμποδίζεται (ἀπὸ τὴν ψυχὴν) νὰ κἀνῃ χρῆσιν τῶν ἡδονῶν· καὶ ὁ κόσμος μισεῖ τοὺς Χριστιανούς, ἂν καὶ δὲν βλέπεται ἀπὸ αὐτοῦς, διότι αὐτοὶ τάσσονται ἐναντίον τῶν ἡδονῶν. Ἡ ψυχὴ ἀγαπᾷ τὴν σάρκα, ἢ ὅποια μισεῖ ἐκείνην, ἐπίσης ἀγαπᾷ καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος· καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀγαποῦν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τοὺς μισοῦν. Ἡ ψυχὴ εἶναι μὲν κλεισμένη μέσα εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ συγκρατεῖ εἰς συνοχὴν τὸ σῶμα· καὶ οἱ Χριστιανοὶ κρατοῦνται μὲν μέσα εἰς τὸν κόσμον, ὡς εἰς μίαν φυλακὴν, ἀλλ' αὐτοὶ συγκρατοῦν εἰς συνοχὴν τὸν κόσμον. Ἀθάνατος ἡ ψυχὴ κατοικεῖ μέσα εἰς θνητὴν σκηνήν· καὶ οἱ Χριστιανοὶ παρεπιδημοῦν ἀνάμεσα εἰς φθαρτὰ πράγματα, ἀναμένοντες μὲ ὑπομονὴν τὴν ἀφθαρσίαν εἰς τοὺς οὐρανοὺς».

Ὁ Τερτυλλιανὸς ἐν τῷ «Ἀπολογητικῷ» αὐτοῦ ἀποκρούει τὴν μομφήν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι φυγόκοσμοι, καὶ βεβαιοῖ, ὅτι οὗτοι μετέχουν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, προφυλασσόμενοι μόνον ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν καὶ τὴν ἀνηθικότητα. Ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρας λέγει τὰ ἑξῆς: Οἱ Χριστιανοὶ «εἶναι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ζοῦν μαζί σας· ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὸν ἴδιον τρόπον ζωῆς, τὴν ἰδίαν ἐνδυμασίαν, τὴν ἰδίαν

κατεύθουνσιν, τὰς ἰδίας ἀνάγκας τῆς ζωῆς. Δὲν εἴμεθα βραχυμᾶ-
νες ἢ ἰνδοὶ γυμνοσοφισταί, ἄνθρωποι τῶν δασῶν ἢ κεχωρισμέ-
νοι τῆς ζωῆς. Κατοικοῦμεν εἰς τὸν ἴδιον κόσμον μαζί σας, ὄχι
χωρὶς τὴν χρῆσιν τῆς ἀγορᾶς, ὄχι χωρὶς τὰ κρεοπωλεῖα, ὄχι
χωρὶς λουτρά, ὄχι χωρὶς ἐμπορικὰ καταστήματα, ὄχι χωρὶς ἐρ-
γαστήρια, ὄχι χωρὶς τὰς ἐτησίας ἐμποροπανηγύρεις, ὄχι χωρὶς
τὰς λοιπὰς ἐμπορικὰς σχέσεις».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, κατανοεῖ τις τὴν ἐξυγιαντικὴν καὶ
ἀνακαινιστικὴν ἀποστολὴν τῶν Χριστιανῶν ἐντὸς τῆς κοινω-
νίας. Χαρακτηριστικῶς ὁ διακεκριμένος ἀγιορείτης μοναχὸς
Θεοκλήτος Διονυσιάτης ἔγραφε σχετικῶς τὰ ἐξῆς: «Ἡ ζωὴ κυλᾷ,
μεταμορφοῦται διαρκῶς. Ὁ Σατανᾶς ἀλλάσσει μορφάς, διὰ νὰ
ἀπατήσῃ ψυχάς; Ἀπὸ κοντὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία. Ἄσκει ἐπιρροὴν
ὁ φθείρων κινηματογράφος; Ἄς τὸν χρησιμοποιήσῃ καὶ ἡ
Ἐκκλησία ὡς ἄμυναν. Ἐνεφανίσθη τὸ παρακολουθοῦν τὴν ζωὴν
τῶν τέκνων τῆς ραδιόφωνον μὲ τὴν συνεχῆ πρόκλησιν; Ἄς
ἐκμεταλλευθῇ καὶ ἡ Ἐκκλησία τὰ ἡχητικὰ κύματα, πολεμοῦσα
τὸν γεῶδη ἔρωτα διὰ τοῦ θεοῦ καὶ πνευματικοῦ. Ἐκδίδουν τὰ
ὄργανα τοῦ Σατανᾶ ἐφημερίδας, βιβλία, περιοδικά; Ἄς μα-
ταιώνωμεν τὸ ἔργον του μὲ τὸ ἴδιον μέσον καὶ ἡμεῖς. Τραγοῦδια
διαβολικὰ αὐτοί; Τραγοῦδια τοῦ Θεοῦ ἡμεῖς... Νὰ κτυπήσωμεν
τὸ κακόν, ὅπου ὑπάρχει. Εἰς τὰ σχολεῖα, εἰς τὰ νοσοκομεῖα, εἰς
τὰς φυλακάς, εἰς τὰ κέντρα. Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ὀργανωτικὴ. Νὰ
ἀναμιχθῶμεν παντοῦ, ἐγκεντρίζοντες τὰ ἀγριέλαια εἰς καλλιέλ-
αια. Καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν; Ναί. Ὅχι νὰ κάμωμεν τὸν Χρι-
στιανισμὸν πολιτικὴν, ἀλλὰ νὰ ἐκχριστιανίσωμεν τὴν πολιτικὴν»
(Θεοκλήτου μοναχοῦ Διονυσιάτου, Περὶ Μάρθας καὶ Μαρίας
περιοδ. «Ἀγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη», ἔτος 1962, σελ. 153). Μὲ
ἄλλους λόγους πρέπει νὰ ἀναπτύξωμεν πάσας τὰς πτυχὰς καὶ
ἐκφάνσεις τοῦ χριστιανικοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ βίου.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς
ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολο-
γία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν
τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑΣ *

2. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα και μεθοδεΐαι τοῦ ἀγγέλου τῆς πονηρίας.

Πῶς θὰ διακρίνωμεν τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας; Ἴδου τί μᾶς διδάσκει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Ἑρμᾶς: «ὄρα νῦν καὶ τοῦ ἀγγέλου τῆς πονηρίας τὰ ἔργα· πρῶτον πάντων δξύχολός ἐστι καὶ πικρὸς καὶ ἄφρων, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά, μεταστρέφοντα τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ· ὅταν οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν καρδίαν σου ἀναβῆῃ, γινῶθι αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ» (Ποιμὴν Ἑρμᾶ, Mg. 2, 928B). «Ὅθεν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἀγγέλου τῆς πονηρίας εἶναι αἱ ἐριδές, αἱ διχοστασίαι, οἱ πότοι, αἱ μέθαι, αἱ πλεονεξίαι καὶ αἱ παντὸς εἶδους ἀκαθαρσίαι, ἅτινα πάντα βεβηλῶνουν τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ἀμαυρώνουν τὸ «κατ' εἰκόνα» καὶ ὀδηγοῦν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀπωλείας. «Ταῦτα οὖν ὅταν ἐπὶ τὴν καρδίαν σου ἀναβῆῃ, γίνωσκε ὅτι ὁ ἀγγελος τῆς πονηρίας ἐστὶν ἐν σοί» (αὐτόθι). Ὁ ἀγγελος τῆς πονηρίας δὲν εὐρίσκει ἀνάπαυσιν, παρὰ μόνον ἀφοῦ ἐπιτύχη τοῦ σκοποῦ του. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἐκδιωχθῆ ἐκ τῆς ψυχῆς μας, δὲν παραιτεῖται τῆς προσπάθειάς του. Περιφέρεται εἰς ἀνύδρους τόπους ἀναζητῶν ἀνάπαυσιν, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν εὐρίσκει εἰ μὴ εἰς τὴν καρποφορίαν τοῦ ἔργου του. Ἐπανέρχεται εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐξ οὗ ἀπεβλήθη, καὶ ὅταν τὸν εὔρη ραθυμοῦντα καὶ σχολάζοντα τῇ ἀγαθοποιίᾳ, τότε ἐνισχυόμενος καὶ ὑπὸ ἄλλων πονηροτέρων πνευμάτων εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἐκείνην ψυχὴν, καθιστῶσα πλέον αὐτὴν πολὺ χειροτέραν· «Καὶ γίνεταί τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων» (Ματθ. ιβ' 45).

Τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ σπορέως, ἐκριζώνει ἐκ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀρπάζει τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς στιγμὰς κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἐπιδεικνύει ἀδιαφορίαν καὶ ψυχρότητα πρὸς τὰς ἱεράς τοῦ Χριστοῦ ὑποθήκας (Ματθ. ιγ' 19). Εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων παριστάνεται ὡς κακὸν σπέρμα ριπτόμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, τουτέστι τοῦ διαβόλου, εἰς τὸ μέσον τῆς καρδίας μας, κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ὕπνου μας, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐκβλαστάνοντα ζιζάνια παρεμποδίζουν τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καλοῦ σπέρματος, τοῦ πεφυτευμένου διὰ τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων (Ματθ. ιγ' 24 ἐ.). Καὶ εἰς μὲν τὴν παραβολὴν τοῦ σπορέως ὁ Σατανᾶς συμβολίζεται διὰ τῶν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 602 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, εἰς δὲ τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τὸ πονηρὸν πνεῦμα εὐρίσκει τὴν προσωποποίησίν του καὶ ἐπενεργεῖ διὰ τῶν «ἐχθρῶν» τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ τῶν ψευδαποστόλων καὶ ψευδοδιδασκάλων, οἱ ὅποιοι ὡς ὄργανα τοῦ διαβόλου σκορπίζουν πλάνας καὶ διαστρέφουν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ Κύριος, ἐξηγῶν εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν τῆς παραβολῆς τῶν ζιζανίων, λέγει· «Ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζανία εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος» (Ματθ. ιγ' 38-39).

Ὁ ἅγιος Πέτρος παραβάλλει τοὺς δαίμονας πρὸς βρυχομένους λέοντας, οἵτινες περιφέρονται ἔξωθεν τῆς χριστιανικῆς ποιμνῆς, ἔτοιμοι νὰ καταβροχθίσουν οἰονδήποτε, ὁ ὅποιος ἤθελεν ἀποσπασθῆ ἔξ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο συνιστᾷ μεγάλην προσοχὴν καὶ διαρκῆ ἐγρηγοροσιν· «Νήψατε, γρηγορήσατε· ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίη» (Α' Πέτρ. ε' 8). Ὁ δὲ ἀδελφός Θεὸς Ἰάκωβος γράφει ὅτι πρέπει νὰ αἰσθανώμεθα ἰδιαιτέραν χαρὰν, ὅταν ὑπαικίμεθα εἰς ποικίλους πειρασμούς, διότι δι' αὐτῶν δοκιμάζεται ἡ πίστις ἡμῶν· «πᾶσαν χαρὰν ἠγάσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν» (Ἰακ. α' 2-3). Ὁ πονηρὸς πειρασμὸς οὐδέποτε προέρχεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν μαστιζουσῶν τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκός, ὑπὸ τῶν ὁποίων φερόμεθα τῆδε κακεῖσε ὡς ἔρμαια, ἔστερημένοι βουλήσεως. Καὶ δὲν ὑπάρχει μεγαλυτέρα πληγὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰς σαρκιακὰς ἐπιθυμίας, δι' ὧν ὁδηγεῖται ἀσφαλῶς εἰς τὸν θάνατον πρὸς μεγάλην χαρὰν τοῦ ἀγγέλου τῆς πονηρίας καὶ θλίψιν τοῦ Χριστοῦ. Διότι «ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον» (Ἰακ. α' 15).

Τὸ κράτος τοῦ ἀγγέλου τῆς πονηρίας στηρίζεται εἰς τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς τοῦ κόσμου τούτου. Κέντρον τοῦ θανάτου εἶναι αἱ ἐπιθυμίαι. Ἡ καθήλωσις τῆς ἀνθρωπίνης τοῦ Χριστοῦ φύσεως ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ συμβολίζει τὸν θάνατον τῆς σαρκὸς μετὰ τῶν πονηρῶν αὐτῆς ἐπιθυμιῶν. Διὰ τοῦτο ὑψώθη ἐκουσίως ἐπὶ τοῦ ξύλου, ὡς ἐπικατάρατος, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἡμᾶς λυτρώσῃ ἐκ τῆς κατάρας τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τοῦτο ἐκουσίως ἔπαθε καὶ ἐτάφη, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καταπατήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τὸν διάβολον. Καὶ κατενίκησε τὸν θάνατον, ἡ ζωὴ ἢ ἀθάνατος, ἀφοῦ προηγουμένως ἐνίκησε τὸν κόσμον, τουτέστι πᾶσαν ἐγκόσμιον ἐπιθυμίαν καὶ δόξαν καὶ ἀδυναμίαν.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ὁ ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ*

Ὁ Κανονισμὸς περιεῖχεν ἐπίσης καὶ διατάξεις ποὺ ἀνεφέροντο σὲ λεπτομέρειες τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν μοναχῶν, ἄρκετὰ ἀξιοπρόσεκτες. Ἔτσι ὀρίζετο πὼς ὅλοι οἱ μοναχοὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ μένουν μέσα στὶς μονές των, ἀπονέμοντες οἱ νεώτεροι σεβασμὸν πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους καὶ συνεισφέροντες διὰ τῆς προσωπικῆς των ἐργασίας εἰς τὶς ἀνάγκες τοῦ μοναστηρίου. Μὲ τὴν διάταξιν αὐτὴν ἐλύετο τὸ ζήτημα τῶν περιερχομένων τὴν χώραν ἀδεσπότην μοναχῶν, ποὺ ἔχοντας λησμονήσει τὶς ἐπαγγελίας των, ἔφεραν ἀπλῶς τὸν μοναχικὸν τρίβωνα, χωρὶς καὶ νὰ ἀσκοῦνται στὴ μοναχικὴ πολιτεία. Ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν τώρα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐκλέξουν καὶ μάλιστα «ἀπροφασίστως» ὡς τόπον μονίμου ἐγκαταβίωσέος των εἴτε τὴν μονὴ τῆς μετανοίας των, εἴτε ἄλλην μονὴν ποὺ θὰ προτιμοῦσαν, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται οἱ μονές αὐτὲς θὰ ἀνῆκον στὶς διατηρούμενες. Τὸ μέτρον αὐτὸ ἦταν ἀναγκαῖο νὰ ληφθῆ ἔπειτα ἀπὸ τὶς καταχρήσεις ποὺ εἶχαν σημειωθῆ, γιὰ τὶς ὁποῖες εἶχαν ἐκδοθῆ κατὰ καιροὺς διατάξεις. Ἐξαίρεσις προεβλέπετο γιὰ ὅσους μοναχοὺς ἢ ἱερομονάχους εἶχαν ἀναλάβει ἐκκλησιαστικὴ ἢ διδασκαλικὴ ὑπηρεσία στὸν κόσμον, καθὼς καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ θὰ εἶχαν εἰδικὴ ἄδεια τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τοῦτο ἢ ποὺ ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ τόπου θὰ ἔκρινε ἀπαραίτητο τὴν παρουσίαν τους κοντά του. Τελευταία ἐξαίρεσις προεβλέπετο γιὰ τοὺς μοναχοὺς ποὺ ἤθελαν νὰ σπουδάσουν, καὶ ποὺ ἤμποροῦσαν νὰ ζοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι τους, ἔχοντας βέβαια τὴν σχετικὴ ἄδεια.

Πρὸς τήρησιν τῶν διατάξεων αὐτῶν ὁ Κανονισμὸς ἀπηγόρευε στοὺς Ἱγουμενοὺς νὰ δέχονται στὰ μοναστήρια οἰονδήποτε μοναχὸν χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ πρώτου Ἱγουμενοῦ του καὶ τοῦ Ἐπισκόπου του. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ συνέτρεχαν οἱ ἄδειαι αὐτὲς, ὁ μετακινούμενος ἀπὸ μιᾶς μονῆς σὲ ἄλλη μοναχὸς δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ πάρῃ μαζί του τὰ ὑπάρχοντά του, ποὺ παρέμεναν στὴν πρώτη του μονή. Μὲ τὶς διατάξεις αὐτὲς ἐγένετο δύσκολος κάθε μετακίνησις κι ἔτσι ὑπῆρχε ἐλπίς νὰ μείνουν γιὰ πάντα στὶς μονές των οἱ μοναχοί. Ἀλλὰ καὶ ἄλλες συναφεῖς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 605 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

διατάξεις απέβλεπαν στὸ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐκ μέρους ἄλλων τυχὸν ἀπομάκρυνσιν τῶν μοναχῶν ἀπὸ τὰ μοναστήρια των. Ἔτσι ὠρίζετο πὸς ἡ θέσις τοῦ μοναχοῦ μέσα στὴ μονὴ ἦταν ἰσόβιος καὶ μόνιμος καὶ πὸς κανεὶς δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὸν μετακινήσῃ ἀπ' ἐκεῖ χωρὶς τὴν θέλησί του, ὅπως ἄλλωστε προβλέπουν καὶ οἱ ἱεροὶ Κανόνες. Ἐξαίρεσι κι ἐδῶ προέβλεπε ὁ Κανονισμὸς γιὰ τὴν περίπτωσιν μοναχοῦ διακρινομένου «ἐπὶ εὐλαβείᾳ καὶ βίου σεμνότητι», τὸν ὁποῖον ἤμποροῦσε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος νὰ μεταπέμψῃ ἀπὸ τὴν μιὰ μονὴ στὴν ἄλλη «πρὸς βελτίονα κατάστασιν» αὐτῆς, ἔπειτα ἀπὸ αἰτιολογημένη ἀναφορὰ τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου. Ἡ μετάπεμψις βέβαια αὐτὴ εἶχε τὴν ἔννοιαν ἐπιστρατεύσεως γιὰ τὴν καλυτέρευσι τῶν πραγμάτων τῆς ἄλλης μονῆς, ὥστόσο οἱ ἐγγυήσεις ποὺ ἐτάσσοντο ἦταν ἀρκετὲς γιὰ νὰ γίνῃ μὲ κάποια σχετικὴ φειδῶ χρήσις τοῦ μέτρου. Στὸ σημεῖον αὐτὸ ποὺ ἀφεώρα τὴν μόνιμη ἐγκαταβίωσι τῶν μοναχῶν μέσα στὶς μονές των, ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου ἐδίδε ἰδιαίτερη σημασία, γιατί ἀπ' αὐτὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία ἐξαρτοῦσαν τὴν σταδιακὴ ἀναγέννησι τῆς μοναχικῆς πολιτείας. «Καὶ καθάπαξ μὲν — ἔγραφεν ἡ Ἐγκύκλιος — ἀπηγορεύθησαν εἰς τοὺς μοναχοὺς ἡ τε ἐν τῷ κόσμῳ μετὰ ἁγίων εἰκόνων ἢ ἱερῶν λειψάνων περιοδεῖα μοναχῶν, προφάσει μὲν ἀγιασμοῦ τῶν χριστιανῶν, πράγματι δὲ ἀργυρολογίας καὶ ἐπαιτείας, καὶ ἡ μέριμνα φροντίδων κοσμικῶν, οἷον τὸ ν' ἀναλαμβάνωσι μοναχοὶ ἐπιτροπείας καὶ κηδεμονίας ἀνηλίκων, ἢ σχολαζούσης τινὸς περιουσίας, καὶ νὰ γίνωνται μισθῶται καὶ ἐνοικιασταὶ ἢ ἐγγυηταὶ ὑπὲρ ἄλλων ἐνοικιαστῶν, δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν κτημάτων ἢ παράνυμφοι εἰς γάμους καὶ ἀνάδοχοι παιδίων εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα δι' ἑαυτῶν ἢ δι' ἄλλων προσώπων. Αὗται δ' αἱ ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις... στηρίζονται εἰς ἱεροὺς Κανόνας καὶ εἰς Αὐτοκράτορων Νεαράς, διότι πᾶς μοναχὸς ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ, ὅπως μόνῳ τῷ Θεῷ ἀρέσῃ, καθήκον καὶ χρέος ἔχει νὰ διαμένῃ ἀείποτε ἐντὸς τῆς μονῆς τῆς μετανοίας του καὶ νὰ μὴ ἐξέρχεται αὐτῆς ἄνευ ὁμολογουμένης ἐπειγούσης ἀνάγκης ἢ δι' ὑπηρεσίαν αὐτῆς τῆς μονῆς. Καὶ τοῦτο δέ, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀλλ' ἀδεία τῆς προεστῶσης μοναστηριακῆς ἀρχῆς καὶ ἐγκρίσει τοῦ ἀρμοδίου Ἐπισκόπου»⁸⁴.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΝ ΤΟΥ ΧΙΛΙΑΣΜΟΥ

Ὁ χιλιασμός ἀπετέλει καὶ ἀποτελεῖ πάντοτε ἓνα πρόβλημα διὰ τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι καὶ σήμερον.

Σκοπὸς ἡμῶν, ἐνταῦθα, δὲν εἶναι νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ χιλιασμοῦ, καθ' ὅσον ἱκανοὶ ἔχουσιν ἀσχοληθῆ περὶ τὸ θέμα τοῦτο, ἀλλὰ μᾶλλον, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν δεδομένα τινά, τὴν ἱστορικὴν καὶ σύγχρονον πραγματικότητα, τὸν τρόπον ἐργασίας αὐτῶν κ. ἄ., νὰ παραθέσωμεν ποιμαντικά τινὰ μέτρα, ἅτινα, πιστεύομεν, δύνανται θετικῶς νὰ συμβάλλωσιν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς φθοροποιοῦ τῶν χιλιαστῶν παρεμβολῆς εἰς τὸ καθ' ὅλου ποιμαντικὸν τῆς Ἐκκλησίας ἔργον.

Πιστεύομεν δέ, ὅτι τὸ ὅλον ποιμαντικὸν τῆς Ἐκκλησίας ἔργον δεόν νὰ στραφῆ πρὸς τρεῖς βασικὰ κατευθύνσεις:

α) Εἰς τὴν ἀνάσχεσιν τοῦ κινδύνου ἐπεκτάσεως τοῦ χιλιασμοῦ.

β) Εἰς τὴν ἐπιστροφήν τῶν πεπλανημένων, καὶ

γ) Εἰς τὴν διαφώτισιν τῶν ὑπόπτων διὰ χιλιαστικὴν δρᾶσιν περιοχῶν.

* *

ΜΕΤΡΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΣΧΕΣΙΝ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

ΕΠΕΚΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΙΛΙΑΣΜΟΥ

Θεωροῦμεν ὡς ἀναγκαῖον, ὅπως παρ' ἐκάστη ἐνορίᾳ, ἀθροῦρας, γίνῃ ἀπογραφή τῶν ὑπαρχόντων χιλιαστῶν, ἐπισήμανσις τῶν δρώντων τοιούτων καὶ ἐστιῶν τῶν συγκεντρώσεών των.

Πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τούτου καλὸν εἶναι, ὅπως παρ' ἐκάστη Ἱερᾷ Μητροπόλει συγκροτηθῆ ἐπιτελεῖον ἐκ Κλη-

ρικῶν καὶ Λαϊκῶν Θεολόγων ἢ καὶ λοιπῶν ἐμπείρων προσώπων, ἔργον τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι ἡ μελέτη, ὁ προβληματισμὸς καὶ ἡ κατὰ καιροῦς ἐκπόνησις σχεδίων ἀντιδράσεως καὶ γενικῶς ποιμαντικῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ χιλιασμοῦ καὶ τῶν δρώντων, ἐνδεχομένως, ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει λοιπῶν αἰρετικῶν.

Τὸ ἐν λόγῳ ἐπιτελεῖον, δέον νὰ λαμβάνη σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ χιλιασμὸς εἶναι ἐπικίνδυνος νόσος καὶ καταλυτικὸς θεσμὸς, ἐργαζόμενος ἐναντίον τόσον τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ τῆς Πολιτείας καὶ πάσης ὀργανωμένης κοινωνίας.

Οἱ χιλιασταὶ δὲν ἔχουν ἰσχυρὰν θεωρητικὴν βάσιν, ἀλλ' ἐμφανίζονται ὡς χριστιανοί, ἐπειδὴ ἐπιδιώκουν νὰ παραπλανήσουν τοὺς Χριστιανοὺς ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως καταλύσουν τὸν Χριστιανισμόν.

Βεβαίως εἰς ἡμᾶς εἶναι γνωστόν, ὅτι λίαν ἰδιορρυθμῶς μεταχειρίζονται εἰς τὸ ἔργον των χωρία τινὰ τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἰδίως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διὰ νὰ στηρίξουν τὰς ἀνοήτους αὐτῶν δοξασίας, ὡς λ. χ., περὶ ἐγκαθιδρύσεως χιλιετοῦς ἐν τῷ κόσμῳ βασιλείας κ. ο. κ.

Δέον ὅμως, ὅπως ἕκαστος ἐργαζόμενος εἰς τὸν ὑπ' ὄψιν ἀντιαιρετικὸν ἀγῶνα γνωρίζη, ὅτι ὁ σύγχρονος χιλιασμὸς εἶναι διάφορος καὶ περισσότερον ἐπικίνδυνος τοῦ ἀρχαιοτέρου.

Ὁ ἀρχαιότερος εἶχε χαρακτῆρα κυρίως θεωρητικόν, ὁ σύγχρονος ὅμως χιλιασμὸς εἶναι περισσότερον διεθνῆς Σιωνισμὸς καὶ ἔχει ἔκφρασιν καταλυτικὴν, ὡς προαναφέρομεν, ἐναντι πάσης ὀργανωμένης κοινωνίας.

Καίτοι ἐμφανίζονται, οἱ χιλιασταί, ὡς οἱ «σπουδασταὶ τῆς Γραφῆς», ἐν τούτοις εἰς τοὺς ὁπαδοὺς των συνιστοῦν τὴν ἀνάγνωσιν εἰδικῶν χιλιαστικῶν βιβλίων, ἐντύπων καὶ περιοδικῶν, ὥστε οἱ εἰς τὸν χιλιασμόν κατηγούμενοι νὰ ἀποκόπτουν ἑαυτοὺς ἀπὸ πᾶσαν ἑτέραν, εἰ δυνατόν, πηγὴν μορφώσεως, δυναμένην, ἐνδεχομένως, νὰ προβληματίσῃ αὐτοὺς καὶ ἀναθεωρήσῃ, ἴσως, τὰς θέσεις τῶν ὑπ' αὐτῶν κατηγουμένων, ἐναντι τοῦ Χιλιασμοῦ.

(Συνεχίζεται) Ἄρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ph.

Ποιμαντικά θέματα

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ «ΚΡΙΣΙΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ»

Ὁ ἀμερικανὸς ψυχολόγος Ἔρικ Ἔρικσον ἐπενόησε καὶ εἰσ-
ήγαγεν εἰς τὴν ψυχολογικὴν ὄρολογίαν τὸν ὄρον «κρίσις ταυτό-
τητος». Διὰ τοῦ ὄρου τούτου ὁ Ἔρικσον συνοψίζει τὰς ἐμπειρίας,
τὰς ὁποίας τὸ ἄτομον ἀποκτᾷ κατὰ τὰς διαπροσωπικὰς του σχέ-
σεις καὶ αἱ ὁποῖαι ἐμπειρίαὶ προκαλοῦν τὴν αὐτοσυνειδησίαν του.
Ὁ ἀμερικανὸς ψυχολόγος ἰσχυρίζεται, ὅτι κάθε ἄτομον δοκιμάζει,
εἰς πολλὰς περιπτώσεις τοῦ βίου του, ἀλλεπαλλήλους κρίσεις,
προερχομένας ἐκ τῶν σχέσεών του μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Αἱ
κρίσεις αὐταὶ ὀριμάζουσι τὸ ἄτομον, ὅταν ἔχουν θετικὸν περιεχό-
μενον, ἐνῶ τὸ διαταράσσουσι, ὅταν ἔχουν ἀρνητικὸν περιεχόμενον,
ὅταν δηλ. ἀποτελοῦν σύγκρουσιν τοῦ ἀτόμου μὲ τὸν ἑαυτὸν του.

Ἡ μὲ σχετικὰς ἀναλογίας καὶ διαφοροποιήσεις μεταφορὰ
τοῦ ὄρου «κρίσις ταυτότητος» εἰς τὰς προσωπικὰς ἐμπειρίας καὶ
τὰ βιώματα τοῦ ποιμένου εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποβῇ ἐξαιρετικῶς χρή-
σιμη, ἰδίως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀρνητικὴν κρίσιν ταυτότητος. Διότι
καὶ ὁ ποιμὴν ἀποκτᾷ ἀναποφύκτως ἐμπειρίας, αἱ ὁποῖαι προκα-
λοῦν τὴν ποιμαντικὴν του συνειδήσιν καὶ ἐπομένως διαταράσσουσι
τὴν ἱερατικὴν του αὐτοσυνειδησίαν.

Ὁ ποιμὴν, ὡς ἄνθρωπος ἔχων καὶ αὐτὸς σάρκα καὶ ὀστᾶ
καὶ τὰς ὁμολόγους πρὸς αὐτὰ ἀνάγκας, εὐρίσκειται πάντοτε ὑπὸ
τὴν ἀπειλὴν μιᾶς ἀρνητικῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τῆς
ποιμαντικῆς του συνειδήσεως. Καὶ ὁ ποιμὴν, ὅπως κάθε ἄλλος
πνευματικὸς ἄνθρωπος, διατρέχει πάντοτε τὸν κίνδυνον νὰ βιώσῃ,
ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς, ἐμπειρίας καὶ γεγονό-
τα, τὰ ὁποῖα συνθέτουν ἢ προκαλοῦν «κρίσιν ταυτότητος». Μάλι-
στα εἶναι γεγονός, ὅτι, ὡς αἰετὶς ἢ ἐξωτερικὴ συμπεριφορὰ τοῦ ποι-
μένου δὲν ἐναρμονίζεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ποιμαντικῆς του
συνειδήσεως, πολλοὶ ἐκ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι εἰς
θέσιν νὰ ἀντιληφθοῦν, ὅτι οὗτος βιώνει «κρίσιν ταυτότητος». Δη-
λαδὴ ἡ «κρίσις ταυτότητος», εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ποιμένου,
ἐκφράζεται ὡς διαταραχὴ τῆς λειτουργίας τῆς ποιμαντικῆς του
συνειδήσεως, λόγῳ κυρίως ἀναπροσαρμογῆς τῶν ἐπιδιώξεων τῆς
ἱερατικῆς προσωπικότητος ἢ λόγῳ ἀναθεωρήσεως τοῦ πνευματι-
κοῦ του προσανατολισμοῦ.

Ἡ ποιμαντικὴ «κρίσις ταυτότητος» εἶναι ὅπως δὴποτε τὸ
πλέον σοβαρὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἐνδέχεται νὰ βιώσῃ ἕνας ποι-
μὴν, μάλιστα κατὰ τρόπον μὴ συνειδητόν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μία

κρίσις, κατ' ἐξοχήν δὲ ἡ «κρίσις ταυτότητος», εἶναι ἓνα πολὺ ἐσωτερικὸν ψυχικὸν καὶ πνευματικὸν γεγονός, ὃ ποιμὴν ποὺ δὲν εἶναι ἐξοικειωμένος μὲ ἐνδοσκοπήσεις καὶ αὐτοεξετάσεις, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ πλήρως τὸν προβληματισμὸν τοῦ αὐτόν. Ὅσον δὲ περισσότερον ἀδιαφορεῖ κανεὶς διὰ τὴν βασικὴν τοῦ θέσιν ἐντὸς τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, τόσον ὀλιγότερον συνειδητοποιεῖ τὸν ὑπαρξιακὸν τοῦ αὐτόν προβληματισμὸν. Παραδίδεται πλέον εἰς τὰς τυχαίας ἐπιδράσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀπομακρυνόμενος συνεχῶς ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν ψυχολογικὴν καὶ πνευματικὴν θέσιν τοῦ «ιδεολόγου» ἢ καλοῦ ποιμένου. Ἡ φράσις, τὴν ὁποίαν λέγει κανεὶς εἰς στιγμὰς εὐλακρινείας· «δὲν ἀναγνωρίζω τὸν ἑαυτὸν μου» ἢ «ὅταν ἐχειροτονήθην, εἶχον ζῆλον διὰ δρᾶσιν» ἢ «ὅταν ἐχειροτονήθην, εἰσερχόμην μετὰ φόβου καὶ τρόμου εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα, σήμερον ὅμως ἔχω ἐξοικειωθῆ μὲ αὐτὸ» καὶ ἄλλαι παρεμφερεῖς ἐκφράσεις, προδίδουν τὰ στάδια τῆς ποιμαντικῆς κρίσεως ταυτότητος, τὰ ὁποῖα διῆλθεν ὁ ὁμιλῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν βαθμὸν τῆς κρίσεως, τὴν ὁποίαν σήμερον βιώνει.

Ὁ Ὅριον, παραθεωρῶν μᾶλλον τὸν ποιοτικὸν χαρακτῆρα τῆς «κρίσεως τῆς ταυτότητος», λέγει ὅτι αἱ ἀλλεπάλληλοι κρίσεις ὀριμάζουσι τὸ ἄτομον, ἐπειδὴ τοῦ παρέχουσι χρησίμους ἐμπειρίας. Ἀλλὰ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ποιμένου οἰαδῆποτε «κρίσις ταυτότητος» δὲν σημαίνει καὶ ὀριμότητα. Ἐνίστε ἐνδέχεται ἓνας κληρικὸς νὰ θεωρῆ ὡς ὀριμότητα μίαν ἀρνητικὴν «κρίσιν ταυτότητος». «Δυστυχῶς, ὡς νέος κληρικὸς εἰργάσθην μὲ ζῆλον καὶ αὐτοθυσίαν. Δὲν εἶχον τὴν πειρᾶν, τὴν ὁποίαν ἔχω τώρα...»! Ἡ αὐτὸς νεαρὸς κληρικὸς ἐδιάβαζα πολλὰ πατερικὰ κείμενα, ἀλλὰ τώρα σκέπτομαι καλύτερα». Αἱ θέσεις αὗται δὲν προδίδουσι ὀριμότητα, ἔστω ψυχολογικὴν, ἀλλὰ μόνιμον «κρίσιν ταυτότητος», δηλ. κρίσιν ποιμαντικῆς συνειδήσεως.

Ὅπως δῆποτε ἡ «κρίσις ταυτότητος», ὑπὸ τὸν πρῆσμα τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως, προβάλλει ζωηρῶς τὸ μέγεθος τῆς εὐαισθησίας τῆς συνειδήσεως αὐτῆς. Ὁ ποιμὴν ὀφείλει νὰ ἔχη ὑπὸ ὄψιν τοῦ πάντοτε τὴν καταπληκτικὴν καὶ ἀσύλληπτον εὐαισθησίαν τῆς ποιμαντικῆς τοῦ συνειδήσεως, δηλ. τὴν ἀδιάλειπτον τάσιν τῆς πρὸς θετικὴν ἢ ἀρνητικὴν μεταβολήν. Ὅντως! Ἡ ποιμαντικὴ συνείδησις ὡς λειτούργια ὑπόκειται εἰς μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις, θετικὰς ἢ ἀρνητικὰς. Ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα ὑπογραμμίζεται κυρίως τὸ πρόβλημα τῆς ἀρνητικῆς ἀλλοιώσεως τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως, ἄς ἐπικαλεσθῶμε τὸν Ἀπόστολον τῶν Ἐθνῶν, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἰδέας τῆς καταπληκτικῆς εὐαισθησίας τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως. «Ἐαυτοὺς πειράζετε εἰ ἔστε

ἐν τῇ πίστει, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. Ἡ οὐκ ἐπιγινώσκατε ἑαυτοὺς ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστίν;» (Β' Κορ. 13,5). Ἡ προτροπή αὐτὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν σύστασίν του· «ὁ δοκῶν ἐστάναι βλεπέτω μὴ πέση» (Α' Κορ. 10,12), προβάλλει τὴν ἀνάγκην ἐνὸς συστηματικοῦ («πειράζετε»), αὐτοελέγχου πρὸς πρόληψιν ἢ θεραπείαν μιᾶς κρίσεως ποιμαντικῆς συνειδήσεως, ἢ ὁποῖα ἀπειλεῖ νὰ παρασύρῃ τὸν ποιμένα μακρὰν ἑαυτοῦ. Καὶ ἐδῶ ἡ ἐ γ ρ ῆ γ ο ρ σ ι ς εἶναι μία πνευματικὴ λειτουργία τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος ὑψηλῆς ἀξιολογικῆς βαθμίδος. Διότι ἡ ἐγρήγορσις καὶ ἡ νῆψις εἶναι βιώματα ποιμένων, οἱ ὁποῖοι βιώνουν θετικὰς ἀλλοιώσεις ἢ μᾶλλον, σύμφωνα με τὴν φρασεολογίαν τῶν ἱερῶν νηπτικῶν πατέρων, «τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν»!

Ἡ «καλὴ ἀλλοίωσις» τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως εἶναι λοιπὸν ἐμπειρία «κρίσεως ταυτότητος», ἀλλὰ ἐμπειρία μὲ θετικόν, ἀνανεωτικὸν περιεχόμενον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ «καλὴ ἀλλοίωσις» εἶναι συγχρόνως βασικὸς στόχος τῆς ὑγιοῦς καὶ συνεχῶς ἀναγεννωμένης ἱερατικῆς προσωπικότητος. Ὁ ποιμὴν, ἐὰν δὲν πρέπη νὰ βιώνῃ «κρίσιν ταυτότητος» μὲ περιεχόμενον ἀρνητικόν, ὀφείλει πάντως νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἀνανέωσιν τῆς προσωπικότητός του οὕτως, ὥστε νὰ ἔχῃ πάντοτε ἀναγεννητικὰς ἐμπειρίας. Ἡ στασιμότης, εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος, εἶναι ἐπίσης «κρίσις ταυτότητος», ἀλλὰ εἰς λανθάνουσαν μορφήν. «Ὁ δοκῶν ἐστάναι» βιώνει τὴν ἄλλην ὄψιν τῆς «κρίσεως ταυτότητος» μὲ τὸ ἀρνητικόν της περιεχόμενον. Ἀντιθέτως· ὁ ἀδιαλείπτως δοκιμάζων καὶ «πειράζων» ἑαυτὸν «εἰ ἐστὶ ἐν τῇ πίστει», τελεῖ εἰς κατάστασιν νήψεως καὶ ἐγρηγόρσεως, ἢ ὁποῖα δὲν εὐνοεῖ οἰανδῆποτε μορφήν ἀρνητικῆς «κρίσεως ταυτότητος».

Ὁ «καλὸς ποιμὴν», ἐκεῖνος ποὺ εἶναι σταθερῶς προσηλωμένος εἰς ὑψηλοὺς στόχους, ἐργάζεται «ἐσωτερικῶς» διὰ νὰ διανύσῃ τὴν πορείαν τῆς συνεχοῦς πνευματικῆς ἀνανεώσεως. Ἀγωνίζεται νὰ ἐνδυθῇ τὸν «καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας» (Ἐφεσ. 4,23), «τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν» (Κολ. 3,10). Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ πορεία εἶναι προοδευτικὴ συνειδητοποίησις τοῦ βάρους τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος. Κυρίως ὅμως εἶναι ἐμπειρία «ταυτότητος» ὑψίστης καὶ διὰ τοῦτο ἀνεκτιμήτου ἀξιολογικῆς βαθμίδος!

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ*

2. Αἱ ὑφιστάμεναι δυνατότητες.

Τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὴν καλλιτέραν ὀργάνωσιν ἢ ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἐνοριακῆς διακονίας ἀποτελεῖ ἡ ἀνάθεσις τῆς εὐθύνης τῆς ἐνοριακῆς διακονίας εἰς τοὺς καταλληλοτέρους κληρικούς καὶ ἡ ἀνάλογος μετεκπαίδευσις αὐτῶν.

Εὐθύς ἀμέσως ἔρχεται ἡ ἀναζήτησις, ἐκπαίδευσις καὶ ἀξιοποίησης ὅλων τῶν μελλοντικῶν στελεχῶν τῆς ἐνορίας. Καθὼς ἔχομεν ἤδη ἀναφέρει, τὸ ἔργον αὐτὸ θὰ εἶναι πλέον ἱκανὸς νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐπιτυχῶς ὁ ὑπεύθυνος ἐφημέριος, διότι θὰ ἔχῃ πλέον ὁ ἴδιος κατανοήσει εἰς ὅλον αὐτοῦ τὸ πλάτος τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς ἐνορίας καὶ θὰ γνωρίζῃ, ὄχι μόνον ὅτι ὀφείλει νὰ δώσῃ εἰς τὰ λαϊκὰ μέλη τῆς ἐνορίας τὴν θέσιν, ἢ ὅποια ἀνήκει εἰς αὐτὰ ἐντὸς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας¹⁷, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος θὰ ἔχῃ ἀντιληφθῆ ὅτι μόνον τότε εἶναι δυνατὸν νὰ ὀργανωθῇ ἐπὶ συγχρόνου βάσεως τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς ἐνορίας.

Ἄλλὰ τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ὑπάρχουν πρόσωπα, τὰ ὅποια, ἐκπαιδευόμενα καταλλήλως, θὰ δυνηθοῦν νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν συστηματικωτέραν ὀργάνωσιν τῆς ἐνοριακῆς διακονίας; Ἡ πεῖρα τῶν πέντε ἐτῶν τῆς λειτουργίας τῆς «Σχολῆς Ἐθελοντῶν Διακονίας» δίδει εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ εἴμεθα αἰσιόδοξοι¹⁸. Εἰς τὸ ἴδιον συμπέρασμα θὰ καταλήξωμεν, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν ἐθελοντικὴν προσφορὰν εἰς τὰ πλαίσια τῶν δραστηριοτήτων τῶν διαφόρων φιλανθρωπικῶν ὀργανώσεων καὶ ἰδρυμάτων καὶ τὰς χιλιάδας ἐκεῖνας τῶν συνεργατῶν τῆς Ἐνοριακῆς Προνοίας.

Αἱ δυνατότητες λοιπόν, αἱ ὅποια ὑφίστανται εἰς τὴν πατρίδα μας πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν λαϊκῶν εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς διακονίας τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ὄντως μεγάλαι.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ κινητοποίηση τοῦ ἐθελοντικοῦ δυναμικοῦ ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς μίαν εὐρεῖαν γνωστοποίησιν τῶν προγραμμάτων ἐκπαιδύσεως καὶ τῶν δυνατοτή-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 615 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

17. Περὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἰδὲ Ἄ. Ἀλεβιζοπούλου, *Λαϊκός, μέλος τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ*, ἐν: *Προσκλητήριον Διακονίας* I. Ἀθήναι 1973, σελ. 3-7.

18. Πρβλ. Ἄ. Ἀλεβιζοπούλου, *Φιλόπτωχα Ταμεῖα*, σελ. 19 ἐξ.

**Η ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΡΑ
ΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ
ΕΝ ΤΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΖΩΗ
ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΙΕΡΕΩΣ
ΚΑΙ ΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΥΤΗΣ ***

Βεβαίως — ὅπως καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν — ὁ χριστιανὸς καὶ μάλιστα ὁ ἱερεὺς ἠμπορεῖ νὰ χαίρῃ, διότι εἶναι λειτουργὸς τοῦ ὑψίστου· ἠμπορεῖ ἢ «τῶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις» (Ἑβρ. ια' 1), ἢ πίστις δηλαδὴ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθὰ, ἢ βεβαιότης τῆς ὑπάρξεως τῆς αἰώνιου ζωῆς, νὰ ἀποδιώκῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ τὸν φόβον, τὴν ἀνασφάλειαν καὶ νὰ δίδουν τὴν δυνατότητα εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ζῆ ἔν τῇ καθημερινῇ ζωῇ του «ὡς ἄνθρωπος μὴ ἔχων ἐλπίδα καὶ ἄθεος ἐν τῷ κόσμῳ» (Ἐφ. β' 12). Ὅμως δὲν ἠμποροῦν μόνον αὐταὶ αἱ ἐλπίδες νὰ χαρίσουν εἰς αὐτὸν τὴν πραγματικὴν ἐν Κυρίῳ χαρὰν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 618 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

των ἀξιοποιήσεως αὐτοῦ. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου μας ἐξαρτᾶται κατὰ ἓνα τρόπον καὶ ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς συμβολῆς ὅλων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἐργασίαν παραγόντων, πρὸς δημιουργίαν ἑνὸς πνεύματος ἐμπιστοσύνης δι' αὐτό.

Ἡ ἀτμόσφαιρα ἐμπιστοσύνης εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητος διὰ τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν κάθε προσπαθείας, ἰδιαίτερος δὲ διὰ τὸ πνευματικὸν ἔργον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Τοῦτο, διότι, ὡς γνωστόν, ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία δὲν ἔχει ὡς κύριον σκοπὸν τὴν ἄμεσον ἀσκησιν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι κυρίως νὰ παράσχη εἰς τοὺς ὑπευθύνους παράγοντας πρὸς ἀσκησιν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου δυνατότητας καὶ προϋποθέσεις διὰ μίαν συστηματικὴν καὶ περισσότερον ἀποτελεσματικὴν ἐργασίαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἡ προσπάθεια τῆς «Σχολῆς Ἐθελοντῶν Διακονίας» ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς στοργῆς ὅλων αὐτῶν τῶν παραγόντων καὶ ἰδιαίτερος βεβαίως τῶν κατὰ τόπους Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΑΝΤΩΝ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἐν Κυρίῳ χαρά, δηλαδή ἡ χριστιανικὴ χαρά, διὰ τὴν δημιουργηθῆ ἔντος τῆς χριστιανικῆς καρδίας, χρειάζεται νὰ ὑπάρξῃ ὡς ὑπόβαθρον αὐτῆς ἐν Χριστῷ ζωῇ, ὡς καρπὸς τῆς ὀρθῆς καὶ ζωῆς πίστεως. Πρέπει νὰ συντελεσθῇ εἰς τὴν ψυχὴν μας ἡ ἠθικὴ ἀναγέννησις, ἡ λύτρωσις μας ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἡ κατάκτησις τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς.

Καὶ ὡς πρώτη προϋπόθεσις τῆς ἠθικῆς μας λυτρώσεως διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἐν Κυρίῳ χαρᾶς εἶναι ἡ μετάνοιά μας καὶ ἡ μετ' ἀνεκλαλήτων ἐσωτερικῶν στεναγμῶν διὰ τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἐκζήτησις παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ του ἐλέους.

Ἡ μετάνοιά μας — ἃς μὴ ἀμφιβάλλωμεν — εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐν Κυρίῳ χαρᾶς. Διότι εἶναι τὸ μόνον μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπανακτᾶται ἡ ἀπολεσθεῖσα ἀγαλλίασις τῆς καρδίας μας.

Τὴν ἀνωτέρω ἀλήθειαν καὶ τὸν δρόμον πρὸς κατάκτησιν τῆς ἐν Κυρίῳ χαρᾶς ὑποδεικνύουν ἄριστα ὅλοι οἱ ἄγιοι· κατ' ἐξοχίην δέ, δι' ἔργων καὶ λόγων, ὁ Προφητάναξ Δαβίδ. Αὐτός, ἐναγωνίως ἰκετεύων τὸν Θεὸν νὰ τοῦ ἀποδώσῃ τὴν ἀπολεσθεῖσαν — ἕνεκα τῶν δύο μεγάλων ἁμαρτημάτων του — «ἀγαλλίασιν τῆς ψυχῆς του», δὲν παρέλειπε νὰ βρέχῃ κάθε νύκτα τὸ στρῶμά του μὲ τὰ δάκρυά του. Καὶ τὸ ἐβεβαίωνεν αὐτὸ ἐξομολογούμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, λέγων: «λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω» (Ψαλ. στ' 7).

Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ὑφηγητὴς τῆς ἠθικῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς θεῖος Παῦλος, αὐτὸν τὸν δρόμον ἠκολούθησε. Αὐτὸς ἐξομολογούμενος ἐνώπιον ὅλης τῆς οἰκουμένης ἔλεγε: «οὐκ εἰμι ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ» (Α' Κορ. ιε' 9).

Τέλος καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος προκειμένου νὰ διοχετεύσῃ εἰς τὸν κόσμον, τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, τὴν χαράν, δὲν παρήγγειλε μόνον εἰς τοὺς μαθητὰς του νὰ πορευθοῦν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιον «πάσῃ τῇ κτίσει» (Μαρκ. ιστ' 15) καὶ «τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν (Πράξ. ιζ' 30), ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος συνέδεσε τὴν χαρούμενη ἀγγελία τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας του καὶ τὸ κηρυκτικόν του ἔργον μὲ τὴν μετάνοιαν. Καὶ «ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρῦσσειν καὶ λέγειν μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. δ' 17).

Κατόπιν λοιπὸν τῶν ἀνωτέρω, τίς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐσωτερικὴν κατάγνωσιν χρειάζεται καὶ κάθε

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ *

Ἐδῶ τελειώνει ὁ ΙΑ΄ ψαλμὸς καὶ ἐρμηνεύει ὁ Εὐστάθιος: «Ἀπὸ κάθε μέρος, λέγει, μᾶς περικυκλώνουσι οἱ ἀσεβεῖς, σπουδάζοντες νὰ πολιορκήσουν καὶ νὰ νικήσουν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· καὶ οὕτω μὲν ποιοῦσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διώκται τύραννοι· οἱ δὲ αἵρετικοὶ κύκλω περιπατοῦσι καὶ αὐτοί· διότι δὲν νοοῦσι κατ' εὐθειᾶν τὰς θείας Γραφάς, ἀλλὰ περιεστραμμένως μὲ σοφίσματα καὶ παρεξηγήσεις».

Πόσον τὰ λόγια αὐτὰ ταιριάζουν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, τῆς δυσεβείας καὶ τῆς πληθύος τῶν αἵρετικῶν, οἱ ὅποιοι διαστρεβλῶνουν, πρὸς ἴδιον συμφέρον, ἐθελοτυφλοῦντες ἢ ὄχι, τὰς Γραφάς καὶ τὰς τῶν Πατέρων καὶ Συνόδων διδαχάς!

Ἀλλὰ ἄς ἴδωμεν τί λέγει παρακατιῶν ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ ψαλτηρίου: «Ἐπειδὴ καὶ σὺ Κύριε, ὑψώθης ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρόν, διὰ τοῦτο ἐπεμελήθης καὶ πολλῆς φροντίδος ἤξιωσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοὺς ὁποίους ἔπαθες· πολυωρία γὰρ εἶναι ἡ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 631 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

χριστιανὸς ἄνθρωπος, πρὸ πάντων δὲ ὁ λειτουργὸς τοῦ ὑψίστου, ὄχι μόνον διὰ νὰ κατανικήσῃ καὶ ὑπερπηδήσῃ τὰς ἠθικὰς του ἀτελείας καὶ νὰ προλάβῃ ἐνδεχομένης, ἀλλὰ καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πνευματικότητος καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, διὰ νὰ ζήσῃ «τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. η' 21), δηλαδὴ τὴν ζωὴν τῆς ἠθικῆς λυτρώσεως· ὥστε ἡ ἐν Κυρίῳ χαρὰ νὰ γίνῃ κατόπιν ἰδικόν του ἀναφαίρετον κτῆμα, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Κυρίου· «καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν» (Ἰωάν. ιστ' 22).

4. Ἀλλὰ ἡ ἐν Κυρίῳ χαρὰ δὲν κερδίζεται μόνον μὲ τὴν μετάνοιαν καὶ ἀκόμη μὲ τοὺς ἀγῶνας πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐργασίαν τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς, τοὺς μόχθους καὶ τοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν προσωπικὴν μας ἠθικὴν τελείωσιν, καὶ τέλος, μὲ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ ἀναζητοῦν τὸ φῶς, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν λύτρωσιν των.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΨΑΡΡΑΣ

πολλή φροντίς· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου ὀλιγωρία εἶναι ἡ ὀλίγη φροντίς· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως, ὅτι σὺ ὑψωθείς, Κύριε, εἰς τοὺς οὐρανοὺς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς Ἀναλήψεως, εὐηργέτησας τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἀπέστειλας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁποῖον ἐφώτισε καὶ ὠδήγησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου».

Αὐτὸ τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως, κατὰ τοὺς θείους Πατέρας, ἐρμηνευτὰς τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαβίδ, μᾶς φέρει ὁ ψαλμὸς οὗτος. Πρὶν ὅμως προχωρήσωμεν ἔτι περισσότερον εἰς τὸ θησαυροφυλάκειον τῆς δαβιδικῆς σοφίας, ἐπιτραπήτω νὰ δώσωμεν μίαν ἄλλην, ὄντως γλαφυράν, ἐρμηνείαν τοῦ κειμένου αὐτοῦ τοῦ ψαλμοῦ, ἡ ὁποία σὺν τοῖς ἄλλοις εἶναι λίαν ἐποικοδομητικὴ καὶ σπουδαία διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐνοιῶν καὶ τῆς σοφίας τῆς. Ἀντιγράφωμεν αὐτούσιον τὸ κείμενον: «Μερικοὶ διδάσκαλοι γλαφυρότερον τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐρμηνεύουσι λέγοντες ὅτι κάθε ἀρετὴ εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον, καθὼς καὶ τὸ κέντρον εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κύκλου· ἀπὸ τὰ δύο δὲ μέρη τῆς ἀρετῆς εὐρίσκονται δύο κακίαι, ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις· οἷον ἡ μὲν φρόνησις εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος δὲ αὐτῆς εὐρίσκεται ἡ πανουργία· καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ ἀφροσύνη, ὡσὰν εἰς περιφέρειαν κύκλου· οἱ εὐσεβεῖς λοιπὸν καὶ δίκαιοι εἰς τὸ μέσον τῶν ἀρετῶν περιπατοῦσι καὶ εὐρίσκονται· οἱ δὲ ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ μὴ εὐρίσκοντες τὸ μέσον, περιπατοῦσι κύκλῳ εἰς τὴν περιφέρειαν, ἡγουν εἰς τὰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις τῆς ἀρετῆς· ταῦτὸν εἶπεῖν, περιπατοῦσιν εἰς τὰς κακίας· ὁ δὲ Νύσσης λέγει: «Εἰ πρὸς τὸν θάνατον (ἡγουν τὴν μνήμην τοῦ θανάτου) πάντες ἐβλέπομεν, οὐκ ἂν τὴν σύντομον τοῦ βίου πορείαν καταλιπόντες, κύκλῳ μετὰ τῶν ἀσεβῶν περιηρόμεθα τὴν περιοδικὴν τοῦ βίου πλάνην ἐκουσίως πλανώμενοι, ἐν δυναστείαις καὶ περιφανείαις καὶ πλούτοις, δι' ὧν ταῖς πολυοδίαις τοῦ βίου τούτου ἀμηχανοῦντες, οὐκέτι τοῦ λαβυρίνθου τῆς ζωῆς ταύτης τὴν ἔξοδον εὐρίσκομεν». Καὶ αἱ δύο ἐρμηνεῖαι εἶναι σαφέσταται καὶ περριτεῦει πᾶσα ἐξήγησις.

(Συνεχίζεται)

AN. N. NOMIKOS

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
 Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
 Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΜΗΤΕΡΕΣ

ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ*

Ἡ σπορά ὅμως τῆς Ἑλληνίδος κατὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων δὲν θὰ εἶχε τοσαύτην καρποφορίαν, ἂν πρώτη αὐτὴ δὲν ἐλάμβανε ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν μάχην, ἂν δὲν ἐφήρμοζε πρώτη καὶ δὲν ἐπεσφράγιζεν ἐμπράκτως, ὅσα διὰ λόγων ἐδίδασκε. Μεγάλῃ, ἀπροσμέτρητος ἡ ὑπηρεσία τῆς εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἔλαβεν ἡ ἴδια μέρος εἰς τὴν μάχην, ἔφθασεν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν μεταφέρουσα νερό, τρόφιμα καὶ προπάντων στοργὴν καὶ θάρρος. Ἔλαβεν εἰς τὸ ἀπαλὸν ἀπὸ τὴν φύσιν, μὰ σκληραγωγημένον ἀπὸ τὰ δεινὰ χέρι τῆς τὸ ντουφέκι, διὰ τὰ ξεκουράσῃ τὸν ἄνδρα τῆς, τὸν ἀδελφόν τῆς, τὸν πατέρα τῆς, τὸν Ἑλληνα ἀδελφόν τῆς. Ὑπάρχει μεγαλυτέρα ἀπόδειξις εὐψυχίας καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας; Πιστεύει εἰς τὴν Πατρίδα ὡς τὸ «μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις καλόν», ἔνεκα τῆς ὁποίας καὶ «θανεῖν ζηλωτὸς ἐν Ἑλλάδι πότμος καὶ πόνους τλῆναι μαλεροῦς ἀκάμαντας» κατὰ τὸν Σταγειρίτην φιλόσοφον. Διότι κατὰγεται ἀπὸ τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι «οὐτινος δοῦλοι κέκληνται φωτὸς οὐδ' ὑπήκοοι».

Ὅταν ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις τοῦ '21 ἦτο ζωντανὴ ἡ ἡρωϊκὴ παράδοσις τῶν γυναικῶν τοῦ Σουλίου, ὁ ἡρωϊσμός των, ἡ θυσία των, τὸ πέρασμά των εἰς τὴν ἀθανασίαν μετὰ τὸν θανάσιμον χορὸν τοῦ Ζαλόγγου. Διαπρέπουν εἰς τοὺς ἀγῶνάς των κατὰ τοῦ Ἄλῃ καθ' ὅλην τὴν 15ετίαν 1788-1803. Ὁ Πουκεβίλ εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὀπλαρχηγῶν τοῦ Σουλίου πρώτην ἀναφέρει τὴν Μόσχω Τζαβέλλα, ἀληθινὴν καπετάνισσαν, πεπρωικισμένην διὰ δυνατοῦ χαρακτῆρος καὶ τολμηρᾶς ψυχῆς. Πολλοὶ φιλέλληνες καὶ ξένοι τὴν ἐθαύμασαν. Τὸ ἰδικόν τῆς ὄνομα ἐδόξασε καὶ τὸ δημοτικὸν τραγούδι, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν μάχην τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1792 κατὰ τῶν 3.000 Ἀλβανῶν εἰς Κιάφαν. Δὲν εἶν' ἐδῶ τὰ Γιάννενα ἢ ἡ Πρέβεζα, λέει εἰς τὸν Ἄλῃ,

«Μόν' εἶν' τὸ Σούλι ξακουστό, τὸ Σούλι ξακουσμένο
ποῦ πολεμοῦν μικρὰ παιδιά, γυναῖκες καὶ κορίτσια,
ποῦ πολεμᾷ ἡ Τζαβέλαινα μετὰ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι,
μετὰ τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά, μετὰ τὸ τουφέκι στ' ἄλλο,
μετὰ τὰ φυσέκια στὴν ποδιά».

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 623 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

Ἐφάμιλλη πρὸς τὴν Μόσχω, συνδεδεμένη μὲ τὸ Σούλι, τὴν Κιάφα, τὸ Κούγκι καὶ τὴν Πάργα, εἶναι καὶ ἡ Χαΐδω Γιαννάκη Σέχου. Ἀναδειχθεῖσα εἰς τὰς μάχας κατὰ τῶν Τουρκαλβανῶν, ἡ Δέσπω Μπότση εἰς τὰς 20 Δεκεμβρίου 1803, διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν ἀνετίναξε τὸν πύργον καὶ ἐτάφησαν κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπιά του αὐτὴ καὶ ὅλοι οἱ δικοί της.

«Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα, ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκανε, δὲν κάνει. Δαυλι στὸ χέρι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει: Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιά, μαζί μ' ἔλατε. Καὶ τὰ φυσέκια ἄναψε κι ὅλες φωτιά γενήκαν».

Ἅποια θὰ ἦτο καὶ τῆς Ἑλένης Μπότσαρη ἡ γενναιότης, διὰ νὰ τὴν ἀπαθανάτιση τὸ δημοτικὸ τραγούδι μὲ τὴν ἐξῆς ἡρωϊκὴν ἀπάντησιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ὅταν τῆς ἐζήτησαν νὰ παραδοθῆ:

«Τί λέτε βρὲ παλιότουρκοι καὶ σεῖς παλιοζαγάρια.
Ἐγὼ εἶμ' ἡ Λένω Μπότσαρη, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μάρκου
Καὶ ζωντανὴ δὲν πιάνομαι εἰς τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια».

Μὲ τὸ σύνθημα «θάνατος κι ὄχι σκλαβιά» καὶ μὲ τὸ τραγούδι «ἔχετε γειὰ βρυσούλες, λόγγοι, βουνά, ραχοῦλες» ἠνοιξε καὶ ἔπεσε περὶ φανα ἡ αὐλαία τοῦ ἡρωϊκοῦ δράματος τῶν ἑκατὸν περίπου Σουλιωτισσῶν, τῶν ὁποίων ἡ θυσία καὶ ὁ ἀφθαστος ἡρωϊσμός προεκάλεσαν τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ δραματικὴ ἐποποιία τοῦ Χοροῦ τοῦ Ζαλόγγου, αἱ ἡρωϊκαὶ πράξεις καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἄλλων Σουλιωτῶν καὶ Σουλιωτισσῶν, ὑπήρξε τὸ ἐγερτήριο σάλπισμα τῆς Ἐπαναστάσεως. Πόσον ὑπέροχα ὁ ἐθνικὸς μας ποιητὴς ὀμιλεῖ διὰ τὸν χορὸν τοῦ Ζαλόγγου!

«Ταῖς ἐμάζωξε στὸ μέρος τοῦ Ζαλόγγου τὸ ἀκρινό,
τῆς ἐλευθερίας ὁ ἔρωσ καὶ ταῖς ἐμπνευσε χορό.
Τέτοιο πῆδημα δὲν εἶδαν, οὔτε γάμοι, οὔτε χαρές,
καὶ ἄλλες μέσα τους ἐπήδων ἀθώότερες ζωές.
Τὰ φορέματα ἐσφυρίζαν καὶ τὰ ξέπλεκα μαλλιὰ
κάθε γύρα ποῦ ἐγυρίζαν κι ἀπὸ πάνω ἔλειπε μιά.
Δίχως γόγγυσμα καὶ ἀντάρα, παρὰ κείνη μοναχά,
ὅπου ἐκάναν μὲ τὴν κἀρα, μὲ τὰ στήθη στὰ γκρεμνά».

(Συνεχίζεται)

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ

**ΑΓΓΕΛΟΙ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ
ΤΗΣ Θ. ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑΝ***

Ἡ καρδία.

Μετά τὸν νοῦν ἡ ὑμνογραφία στρέφει τὴν προσοχὴν εἰς τὴν καρδίαν, τὸ κέντρον τῶν συναισθημάτων. Ἡ ὑμνογραφία ἀπαιτεῖ εὐθύτητα καρδίας, «ἐν εὐθύτητι καρδίας ὑπαντήσωμεν πάντες χαίροντες τὸν Χριστόν». Οὗτος «κλίνας Οὐρανοὺς προέρχεται τεχθῆναι σαρκί»¹³⁵. Τὸ «κλίνας Οὐρανοὺς προέρχεται», εἶναι ἐλευθέρα ἀπόδοσις τῶν: «ἐκλίεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη» (Α' Βασ. κβ' 10, ψαλμ. ιζ' 10) καὶ τῆς ἐπικλήσεως «κλίνον Οὐρανοὺς κατὰβηθι Κύριε» (Ψαλ. ρμγ' 5). «Ὅλα εἶναι δαβιτικὰ. Ὁ Δαβὶδ ἀντεμετώπισε μεγάλους κινδύνους ἀπὸ τὸν Σαοὺλ. Ἐπολέμησε τοὺς Φιλισταίους. Ἐντιπαρετάχθη ἐναντίον τοῦ ὑπερφιάλου Γολιάθ. Ἐντετάχθη εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ἀρχολιπέδρου υἱοῦ Ἀβεσσαλώμ. «Ἐκ πάντων ἐρρύσατο αὐτὸν ὁ Κύριος» (Β' Τιμ. δ' 11). Ὁ Δαβὶδ συνέθεσεν εὐχαριστήριον ὕμνον, εἰς ὃν μὲ ὥραϊαν μεταφορὰν λέγει ὅτι ὁ Κύριος ἐκλίεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη καὶ τὸν ἔσωσε. Τὸ αὐτὸ εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ γίνῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον, ἐὰν συναντήσῃ κίνδυνον.

Τὸ «ἐν εὐθύτητι καρδίας» τοῦ ὕμνου εἶναι δάνειον ἀπὸ τὴν προσευχὴν τοῦ Σολομῶντος, ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει εἰς τὸν θρόνον. Προσευχόμενος ὁ Σολομῶν ἀνέφερεν ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Δαβὶδ «ἐπορεύθη ἐν εὐθύτητι καρδίας πρὸς τὸν Θεόν» (Γ' Βασ. γ' 6).

Καὶ ὁ Χριστὸς λοιπόν, «ἐκλίεν Οὐρανοὺς καὶ κατέβη τεχθεὶς σαρκί» πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν, διὸ καὶ ἡμεῖς δεόν ἐν εὐθύτητι καρδίας νὰ ὑπαντήσωμεν χαίροντες. Μόνον «οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ» θὰ ἴδωμεν αὐτὸν (Ματθ. ε' 8)¹³⁶.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΙΣ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 633 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

135. Καθ. α' στιχ. 20 Δεκεμβρίου.

136. Καθ. α' στιχ. 20 Δεκεμβρίου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΙΚΗ ΤΟΥ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ*

Γ' ΛΟΓΟΙ

1η. Θυσία τοῦ εἶναι.

«Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι».

Πρόλογος : Ἐπιθυμοῦμεν τὸ τέλειον. Τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖ ἀπάρνησιν τοῦ ἐγώ, θυσίαν τοῦ εἶναι καὶ πορείαν ἐπὶ τὰ ἔχνη Ἐκείνου.

Κύριον μέρος : 1) Ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν. α') Πονηροὺς διαλογισμοὺς. β') Κακὰς ἐξεις. γ') Διεφθαρμένον περιβάλλον. 2) Ἀράτω τὸν σταυρὸν. α') Ὑποταγὴ εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. β') Ἐσωτερικὴ κάθαρσις. γ') Ἐξαφάνισις τοῦ ἐγώ. 3) Ἀκολουθεῖτω μοι. α') Μὲ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως. β') Μὲ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος. γ') Μὲ νοῦν Χριστοῦ.

Ἐπίλογος : Ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου ἔσχισε τὸ χειρόγραφον τῶν ἁμαρτιῶν μας. Ὁ ἰδικὸς μας σταυρὸς «σχίζει» τὸ ἁμαρτωλὸν ἐγώ μας καὶ οὕτω μᾶς καθιστᾷ εὐαρέστους τῷ Θεῷ.

2ος. Περὶ ψυχῆς.

«Ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν».

Πρόλογος : Πολὺς λόγος περὶ τῆς ψυχῆς, πολλὴ καὶ ἡ σύγχυσις ἐπ' αὐτῆς σχετικῶς μὲ τὴν ὑπαρξίν της, τὴν ἀθανασία της καὶ τὴν ἀξίαν της. Κύριον μέρος : 1) Ἡ ὑπαρξις τῆς ψυχῆς. α') Ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου. β') Ἡ προοδευτικότης τοῦ ἀνθρώπου. 2) Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς. α') Μαρτυραὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. β') Εἶναι πνεῦμα. 3) Ἡ ἀξία τῆς ψυχῆς. α') Ἀνωτέρα τῶν ὑλικῶν. β') Ἡ θυσία τοῦ Κυρίου.

Ἐπίλογος : Ἀνακεφαλαίωσις. «Τί ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;»

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 628 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

ΥΛΙΚΟΝ ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

Α'. Χωρία ἀπὸ τῆν Ἀγίαν Γραφήν.

1. Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ· ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ γὰρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν (Ῥωμ. στ' 12-14).

2. Νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ Θεῷ ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωῆν αἰώνιον (Ῥωμ. στ' 22).

3. Ἐκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελεκτός· καὶ δελεαζόμενος· εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον (Ἰακ. α' 14-15).

4. Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς. Καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἴον ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος (Ματθ. ι' 35-38).

5. Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει (Ματθ. ιθ' 29).

6. Οὐκ οἶδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἐχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστίν; ὃς δ' ἂν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται (Ἰακ. δ' 4).

7. Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ... ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ ἐκ τοῦ κόσμου ἐστίν (Α' Ἰωάν. β' 15-16).

(Συνεχίζεται)

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ ΖΑΓΚΑΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

275. Εἰς τὴν Παρακλητικὴν, ἦχος βαρύς, Σάββατον ἐσπέρας, ὑπάρχει τὸ τροπάριον «Δαυϊτικὴν προφητείαν...». Περὶ τίνοσ ψαλμοῦ πρόκειται; (Ἐρώτησις Σ. Μ. Μ.).

Ἡ ἐρώτησις ἀφορᾷ στὸ πέμπτο τροπάριο (δεύτερο ἀνατολικὸν) τῶν στιχηρῶν τοῦ «Κύριε ἐκέκραξα» τοῦ βαρέως ἤχου. Τὸ τροπάριο ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Δαυϊτικὴν προφητείαν ἐκπληρῶν Χριστός,
μεγαλειότητα ἐν Σιὼν τὴν οἰκίαν
μαθηταῖς ἐξεκάλυψεν·
αἰνετὸν δεικνὺς ἑαυτὸν
καὶ δοξαζόμενον αἰεὶ σὺν Πατρὶ τε καὶ Πνεύματι ἁγίῳ·
πρότερον μὲν ἄσαρκον ὡς Λόγον,
ὑστερον δὲ δι' ἡμᾶς σαρκακωμένον
καὶ νεκρωθέντα ὡς ἄνθρωπον
καὶ ἀναστάντα κατ' ἐξουσίαν, ὡς φιλόνητον».

Ἡ ἀναφορὰ στὸν ψαλμὸ γίνεται ἐλευθέρως, γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀναζήτησις τοῦ ἀκριβῶς ἀντιστοίχου στίχου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐμπνέεται ὁ ὕμνογράφος, δὲν εἶναι τόσο εὐκόλος. Εἶναι ὅμως σαφές, ὅτι πρόκειται περὶ ψαλμοῦ μεσσιανικοῦ («Δαυϊτικὴ προφητεία»), στὸν ὁποῖο θὰ πρέπη νὰ γίνεται προφητικῶς λόγος περὶ τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἀποκαλύπτει τὴν μεγαλειότητά Του ἐν Σιὼν στοὺς μαθητάς Του, ἐν σχέσει πρὸς τὴν προαιώνιον ὑπαρξίν Του, ὡς Λόγου τοῦ Πατρὸς, καὶ πρὸς τὴν ἐν χρόνῳ ἔνσαρκον οἰκονομίαν Του καὶ τὴν δόξαν Του μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν.

Ἡ συγγενεστέρα ψαλμικὴ προφητεία βρίσκεται στὸν 98^ο ψαλμὸ καὶ συγκεκριμένως στοὺς στίχους 1-3:

«Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί·
ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβίμ, σαλευθήτω ἡ γῆ».

Κύριος ἐν Σιών μέγας
καὶ ὑψηλός ἐστι ἐπὶ πάντας τοὺς λαούς.
Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ ὀνόματί σου τῷ μεγάλῳ,
ὅτι φοβερὸν καὶ ἄγιόν ἐστι».

Ἐπάρχει πράγματι μία ἀντιστοιχία τῶν λέξεων τοῦ ψαλμοῦ καὶ τῶν φράσεων τοῦ τροπαρίου: Ἐν πρώτοις ὁ ψαλμὸς ἀποδίδεται ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή του στὸν Δαυῖδ («Δαυϊτική»). Ὁμιλεῖ γιὰ τὴν Σιών (στίχ. 2). Ἡ λέξις «μέγας» (στίχ. 2) μετατρέπεται ἐπὶ ποιητικώτερο σὲ «μεγαλειότητα». Τὸ «δοξαζόμενον» τοῦ τροπαρίου προφανῶς εἶναι ἀπήχησις τοῦ «ἐξομολογησάσθωσαν» τοῦ στίχου 3 τοῦ ψαλμοῦ. Τὰ ἀναφερόμενα στὴν προαιωνία ὑπαρξί τοῦ Λόγου «αἰεὶ σὺν Πατρὶ τε καὶ Πνεύματι ἁγίῳ· πρότερον μὲν ἄσαρκον ὡς Λόγον» εἶναι μία θεολογικὴ ἀνάπλασις τοῦ «ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χειρουβίμ» τοῦ στίχου 1 τοῦ ψαλμοῦ. Τὸ «ὑστερον δὲ δι' ἡμᾶς σεσαρκωμένον καὶ νεκρωθέντα ὡς ἄνθρωπον καὶ ἀναστάντα κατ' ἐξουσίαν ὡς φιλόανθρωπον» δὲν εἶναι ἄσχετο πρὸς τὸ «ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν» τοῦ στίχου 1.

Τοὺς στίχους αὐτοὺς τοῦ ψαλμοῦ πρέπει νὰ τοὺς ἰδοῦμε ὑπὸ τὸ φῶς τῆς πατερικῆς ἐρμηνείας, τὴν ὁποία πρέπει νὰ εἶχε ὑπ' ὄψιν του ὁ ὕμνογράφος καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀντλεῖ τὸ περιεχόμενο τοῦ τροπαρίου του. Τὰ δύο πιὸ χαρακτηριστικὰ ὑπομνήματα εἶναι ἡ «Ἐρμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμοὺς» τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου καὶ τοῦ Θεοδωρήτου Κύρου. Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ ἐρμηνευταὶ ἀνάγουν ἀκριβῶς τοὺς στίχους αὐτοὺς στὸν Χριστό, στὴν ἀποκάλυψι τῆς θεότητος Αὐτοῦ, στοὺς ἀποστόλους καὶ στὴν μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἔνδοξο ἀνάστασι βασιλεία Του στὴν οἰκουμένη. Σταχυολογοῦμε τίς πιὸ χαρακτηριστικὰς φράσεις:

«Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν... Ὁ Χριστός ἐστίν... αὐτὸς γὰρ οὗτος ὁ βασιλεύσων ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐστίν, ὁ καὶ τοῖς χειρουβίμ ἐποχούμενος... Σὺ εἶ ὁ ἐπὶ τῶν χειρουβίμ... ὁ γε γο ν ὡς καθ' ἡμᾶς. Σιών ἐστίν ἡ Ἐκκλησία, ἐν ἣ ἡ δοξάζεται καὶ ὑψοῦται Χριστός... Μέγα αὐτοῦ τὸ ὄνομα, τὸ Χριστός» (Ἀθανάσιος).

«Διαφερόντως γὰρ ὁ τὸν σταυρὸν ὑπομείνας οἰκουμένης ἀπάσης ἀπεφάνθη δεσπότης, τῶν ἱερῶν ἀποστόλων τὸ σωτήριον κήρυγμα προσεεγκάντων τοῖς ἔθνεσιν... Οὗτος δέ, φησίν, ὁ παρ' ἡμῶν κηρυττόμενος καὶ τῶν ἄνω δυνα-

μεων Θεός υπάρχει και Κύριος· τὸ δὲ 'καθήμενος', ὡς πρὸς ἀνθρώπους διαλεγόμενος εἴρηκεν. 'Ἡ γὰρ ἀσώματος φύσις ἀπερίληπτος και ἀπερίγραφτος» (Θεοδώρητος).

276. Κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου τῶν Κυριακῶν τὸ Εὐαγγέλιον ἐξέρχεται πρὸς ἀσπασμόν. Ἄν ὑπάρχη δεύτερον Εὐαγγέλιον, πρέπει νὰ ἀποτίθεται εἰς τὸ προσκυνητᾶριον ἢ νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν ἀγίαν τράπεζαν; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Γ.Φ.Κ.).

Ὁ ἀσπασμὸς τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ ἑωθινοῦ εὐαγγελίου κατὰ τὸν ὄρθρο τῶν Κυριακῶν μαρτυρεῖται ἀπὸ τὰ χειρόγραφα (π.χ. Ἀθηνῶν 848) και ἀπὸ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης. Ὁ Συμεὼν μάλιστα δίδει και τὴν ἐρμηνεία τῆς πράξεως αὐτῆς και μᾶς ἐξηγεῖ τὸ νόημα τοῦ ἀσπασμοῦ αὐτοῦ: «Ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς ὡσπερ ἀπὸ τοῦ μνήματος, τοῦ φρικτοῦ θυσιαστηρίου, και ἀπὸ τοῦ τάφου τῆς ἀγίας τραπέζης, κατέχων τὸ Εὐαγγέλιον ὡς ἄγγελος, δεικνὺς τὸν Χριστόν, ὃν δὴ και ἐκήρυξε. Και προσερχόμενοι πάντες προσκυνοῦσί τε ὡς οἱ μαθηταὶ και αἱ μυροφόροι γυναῖκες και τοῦτο ἀσπάζονται και ἀκόλουθον ἄδουσιν ᾠδὴν τὸ "Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι"» (Διάλογος..., κεφ. 336).

Ἡ ἀπόθεσις τοῦ Εὐαγγελίου στὸ προσκυνητᾶριο δὲν μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν χειρόγραφο παράδοσι και φαίνεται, ὅτι εἶναι μεταγενεστέρα, γιατί οὔτε στὸ "Ἅγιον" Ὅρος οὔτε στὰς Σλαβικὰς Ἐκκλησίας γίνεται. Εἶναι δὲ πολὺ πιθανόν, ὅτι εἰσῆχθη στὰς ἐνορίας ἀπὸ λόγους πρακτικῆς ἀνάγκης. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ πιστοί, κατὰ τὴν ὥρα πού προσφέρεται τὸ Εὐαγγέλιο πρὸς ἀσπασμό, δὲν ἔχουν προσέλθει ἀκόμη στὸν ναό, ἀποτίθεται στὸ προσκυνητᾶριο γιὰ νὰ τὸ ἀσπασθοῦν κατὰ τὴν ἔλευσί των. Δὲν ἔχει σημασία ἂν ἢ πρᾶξις αὐτὴ εἶναι μεταγενεστέρα. Ἐχει ἄριστα ἐνταχθῆ στὸ ἀναστάσιμο πλαίσιο τῆς Κυριακῆς. Ὁ ἀναστάς Κύριος, τὸν ὅποιον εἰκονίζει τὸ Εὐαγγέλιο, καθ' ὅλη τὴν ἀναστάσιμο ἡμέρα τῆς Κυριακῆς βρίσκεται στὸ μέσον τοῦ λαοῦ Του και δέχεται τοὺς ἀσπασμοὺς τῆς τιμῆς και τῆς ἀγάπης του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο περισσότερο και ἐμφαντικώτερα τονίζεται ὁ ἀναστάσιμος και χριστοκεντρικὸς χαρακτήρ τῆς ἱερᾶς ἡμέρας τοῦ Κυρίου.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

«ENTEINON KAI KATEYODOY...»

Ὁ μεγάλος παράγων τῆς σωτηρίας μας εἶναι ἡ Θεία Χάρη. Χωρὶς τὴ συμπαράστασή της, χωρὶς τὴν ἀγαθὴ ἐνέργειά της, δὲν λυτρώνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Ἐξ αἰτίας τῆς Θείας Χάρης εἶμαι ὅ,τι εἶμαι, λέγει ὁ Παῦλος, τὸ ζηλευτὸ αὐτὸ ἀνάστημά της. Ἡ Θεία Χάρη ὄχι μόνο μᾶς βγάξει ἀπὸ τὴν ἀπώλεια, ἀλλὰ καὶ μᾶς ὑψώνει στὶς κορφές τῆς ἀγιότητος.

Βέβαια, εἶναι ἀπαραίτητη σ' αὐτὸ καὶ ἡ δική μας θέληση. Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ τὴ θέληση ποιὸς τὴν ἐμπνέει, ποιὸς τὴν ἐνισχύει, ποιὸς τὴν κατευθύνει ἄλλος ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα; Σωστὰ λοιπὸν καὶ δίκαια μιᾶ ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ὅταν τῆς ἀποδίδῃ τὰ πάντα.

Ποιὸς τὸ κάνει αὐτό; Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν οὐρανομήκη ἀρετή. Ἐκεῖνος ποὺ πρόσφερε στὸν Κύριο ὄλη του τὴν καρδιά καὶ τόσο θαυμαστὸ ἔργο στὴν οἰκουμένη, γεμάτο ἀγῶνες, θυσίες ἰδρώτος καὶ αἵματος. Ἄν λοιπὸν ἓνας Παῦλος ἀναγνωρίζῃ στὴ Θεία Χάρη τὸ πᾶν, τί μπορούμε νὰ ποῦμε ἐμεῖς, ποὺ τόσο λίγα προσφέρουμε στὸν Χριστό;

Τὶ ἄλλο παρὰ νὰ ἐπαναλάβουμε τὸν στίχο τοῦ Ψαλμοδοῦ: «Κύριε, ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου, ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου». Ὅπως τὸ μικρὸ παιδί περπατᾷ γιατί εἶναι πιασμένο ἀπὸ τὸ χέρι τῆς μητέρας του, ἔτσι καὶ κάθε πιστὸς ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ προοδεύει στὴν ἀρετή, γιατί τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ τὸν τραβᾷ μπροστά.

Καὶ ὁ ἴδιος τὸ θέλει. Καὶ ὁ ἴδιος προσπαθεῖ. Ἄλλὰ ἡ πρόοδος του, τὸ προχώρημά του ὀφείλεται κατὰ κυριώτατο λόγο στὸ ὅτι τὸν ἔλκει ὁ Θεός. Ἄν ἔμενε μόνος του, ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ μπορούσε νὰ σταθῇ στὰ πόδια του. Ἀκόμα καὶ ἡ πιὸ προσωπικὴ του προσπάθεια ἔχει τὴν ἀναγωγή της στὴ Θεία Χάρη.

Μεγάλῃ ἀλήθειᾳ, ποὺ πρέπει πάντα νὰ φωτίζῃ κάθε χριστιανό. Νὰ εἶναι φῶς στὶς τρίβους του καὶ λύχνος στὸ βᾶδισμά του. Ἐτσι, ἐξασφαλίζεται ἡ σωτηρία του. Ἐτσι, διατηρεῖται τὸ ταπεινὸ του φρόνημα, αὐτὸ τὸ πρωταρχικὸ ἐχέγγυο τῆς λυτρώσεως.

Ποιός μπορεί νά ἀμφιβάλῃ γι' αὐτό; Τὸ νὰ ζῆς σύμφωνα μὲ τις ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, σοῦ στοιχίζει πολὺ. Τὸ ἐγὼ σου καταπατεῖται, ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν εὐαγγελικὸ νόμον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἔχεις νὰ ἀντιμετωπίζης, κάθε τόσο, «τῶν δαιμόνων τὰς φάλαγγας». Τὰ φόβητρα καὶ τὰ θέληγτρα τοῦ κόσμου. Τὰ δικά σου πάθη καὶ τὰ πάθη τῶν γύρω σου. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος Παῦλος ὠνόμασε τὸν χριστιανικὸ βίον «ἀγῶνα».

Ἐπόμενο εἶναι λοιπὸν, νὰ λιποψυχῆς κάποτε. Νὰ νοιώθῃς ἀποθάρρυνση. Νὰ λυγίζουν τὸ φρόνημά σου οἱ μεγάλες ἀντιξοότητες.

Ἄλλὰ δὲν ἔχει δικαιολογία νὰ ὑποκύπτῃς. Ὅλα αὐτὰ φανερώνουν τὴ δική σου ἀναξιοσύνη. Τὸ ὅτι εἶσαι, στὴν πραγματικότητα, «γῆ καὶ σποδός». Θυμήσου ὅμως, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν σὲ ἀφήνει ποτέ. Ὅτι πολεμᾷ μαζί σου, πάντοτε καὶ μὲ ὅλη τὴν ἀγάπην.

Ἄν λοιπὸν ἔχῃς σύμμαχον καὶ συναγωνιστὴν σου τὸν ἴδιον τὸν Κύριον, τὸν Παντοκράτορα, φόβος νὰ χαθῆς δὲν εἶναι. Μεγάλη ἢ δύναμη τοῦ κόσμου, τῆς σάρκας, τοῦ διαβόλου. Ἄλλὰ ἄπειρα πῶς μεγάλη ἢ δύναμη τοῦ Θεοῦ, πὸς «ποιεῖ σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τῇ ἐκβάσει». Αὐτὴ ἢ δύναμη ἔχει τὴ δική της στρατηγική. Φαίνεται, ὅτι παραμερίζει, γιὰ νὰ μᾶς δοκιμάσῃ. Ἄλλὰ δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει. «Ρύεται ἀπὸ τοῦ πονηροῦ» τὸν πιστὸ ἄθλητή. Σὲ μιὰ στιγμή ἢ βαθμιαῖα ξανακάνει τὴν ἐμφάνισή της. Καὶ τότε, θριαμβεύεις μαζί της, κατατροπώνοντας τὸν ἐχθρό. Καὶ ἀπολαμβάνεις τὴν εἰρήνην καὶ τὴν χαρὰν τοῦ Θεοῦ.

Στὴ σιωπὴν τοῦ Θεοῦ, μὴ βλέπεις λοιπὸν ἐγκατάλειψή σου. Ὁ καιτὸς λίβας τῆς ἁμαρτίας μπορεί νὰ σοῦ στέγνωσε τὴ γλῶσσα. Νὰ μὴ μπορῆς οὔτε νὰ προσευχηθῆς. Ἄλλὰ ἡ καρδιά, ἔστω καὶ ἀλάλητα, ἔχει τρόπο νὰ μένῃ ἐνωμένη μὲ τὸν Κύριον, νὰ ἐπικοινωνῆ μαζί του.

Ὅλα ἴσως εἶναι τώρα ἐναντίον σου. Νοιώθεις μέσα σου πνευματικὴ ἐρήμωση. Τὴν ψυχὴν σου σὰν νὰ μὴ ἀναπνέῃ. Σὰν νὰ εἶσαι ἕνας ἀστροναύτης, πὸς βγήκε στὸ κενό, χωρὶς νὰ παίρῃ ἀέρα ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ διαστημοπλοίου. Καὶ ὅμως. Δὲν εἶσαι ἀληθινὰ ἀπομονωμένος, ἀληθινὰ ἐκθετος στὸν θάνατον.

Ἄκόμα καὶ ἂν δὲν ἔχῃς διάθεση νὰ τὰ ψελλίσῃς κἄν, συλλογίσου αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Ψαλμωδοῦ στὸν Κύριον: «Ἐντεινον καὶ κατευοδοῦ καὶ βασίλευε». Εἶναι μιὰ ἐπίκληση ὄχι στίς δι-

κές σου δυνατότητες, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνες τοῦ Θεοῦ. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι, ὅπως θαρρεῖς, νὰ προχωρήσης σὺ καὶ νὰ νικήσης. Εἶναι κάτι πιὸ εὐχάριστο· νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ νικήσῃ ὁ Θεός, ποὺ βρίσκεται πάντα μαζί σου. Δὲν σὲ ἐγκατέλειπε. Δὲν σὲ ἄφησε μόνο. Μὴ φοβᾶσαι, ἂν πορεύεσαι «ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου». Αὐτὸς εἶναι μαζί σου. Καὶ ἔχει ὅλους τοὺς τρόπους νὰ σὲ βγάλῃ σὲ ἀναψυχή, νὰ σὲ σώσῃ.

Ἡ μωρία τοῦ πονηροῦ πνεύματος ἐγκείται στὸ ὅτι δὲν ὑπολογίζει ὅτι θὰ τὸ νικήσῃ ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Βλέπει τὸν φτωχὸ καὶ μηδαμινὸ ἄνθρωπο. Δὲν βλέπει ὅμως ποιὸς βρίσκεται κοντὰ στὸν ἄνθρωπο. Τὸ ὄνομα Αὐτοῦ τοῦ συμπαραστάτη εἶναι: «Κύριος τῶν δυνάμεων».

Δὲν μπορῶ, Θεέ μου, νὰ προτρέψω τὸν ἑαυτό μου. Τὰ ἔχω χαμένα, σαστίζω, εἶμαι σὲ ἀκηδία. «Ἐντεινον, Κύριε, καὶ κατευοδοῦ καὶ βασίλευε».

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους.— **Ἐπίκαιρα**.— **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Ἄγγελος τῆς Πονηρίας. — **Ἀρχιμ. Χριστοδ. Παρασκευαΐδου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ἀρχιμ. Τιμοθ. Τριβιζᾶ**, Ποιμαντικὰ μέτρα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ Χιλιασμοῦ. — **Ι. Κ.**, Ἡ ποιμαντικὴ ἀκρίσις ταυτότητος». **Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐνοριακὰ, Προσκλητήριον Διακονίας. — **Ἀρχιμ. Ἰωάν. Ψάρρα**, Ἡ ἐν Κυρίῳ χαρά. — **Ἄνδρ. Νομικοῦ**, Τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως εἰς τοὺς Ψαλμούς. — **Χρυσάνθης Καραγιαννίδου**, Αἱ ἑλληνίδες μητέρες καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. — **Ν. Παπαμιχαλάκι**, Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι πρὸ τοῦ Μυστηρίου τῆς θ. ἐνανθρωπήσεως κατὰ τὴν Ἱμνογραφίαν. — **Ἀριστ. Ζάγκα**, Διαγραμματικὴ τοῦ κηρύγματος. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, «Ἐντεινον καὶ κατευοδοῦ».

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140.